

۱۳۵۷

در دفتر کتابخانه ملی
بشماره ۱۵۷۵
ثبت گردید

Handwritten text in a rectangular box, likely a library or archival stamp, containing several lines of cursive script.

نواب عزیز جنگ بہادر مولف

مستطاب و مستطاب

درد دفتر کتبخانه ملی

۱۳۴۹

دستانِ غم

مرثیه شهادت سید الشهدا سبط پیر ابن علی امام حسین

علیهم الصلوة والسلام

مُصَنَّفُ

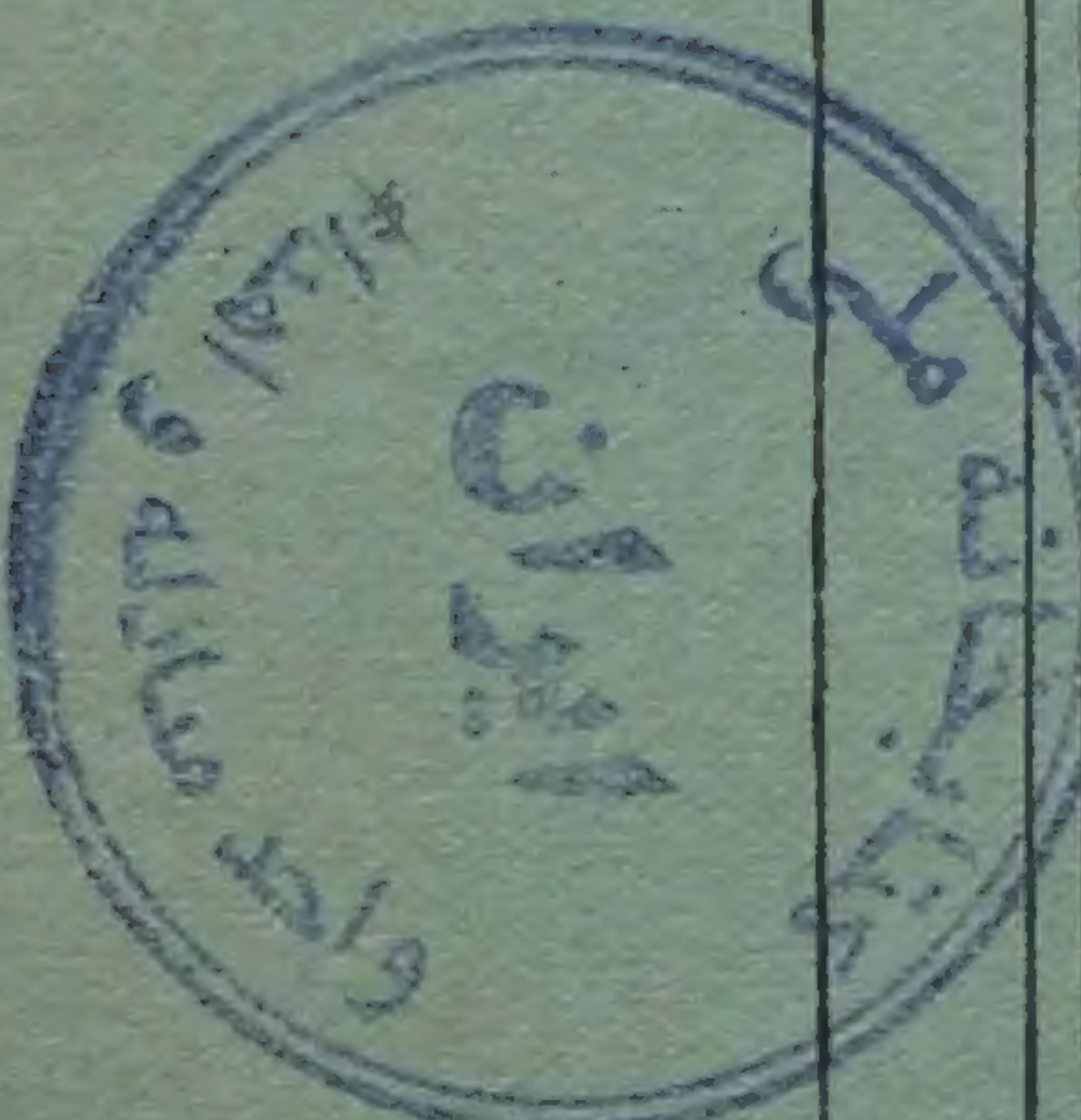
شمس العلماء بنان بنوع نبی جنب و تخلص

در سنه

هزار و صد و پیل و یک و سی

عاصم
مطبوع

شمس الاسلام برین جهت باز آید

از نتائج فکر و تفوق لالی بحر طبع عتیق آقایی بکشتیج نرم سخن طراز
معلی جناب میرزا محمود (زرقانی) شیرازی محمود ص

در عصر کمال شاه عثمان	در عهد جلال شهر یاری
وز دولت بیان شاه دوان	از ناموران دور شاهای
نواب غرر خنک ذی شان	شمس العلم سا ولا تخلص
خوش طبع و سخنور و سخندان	علامه وقت خان بهادر
وز نکتہ وران طرز سلیمان	از بیست بیان طرح سعدی
فخر شعراے ملک ایران	انفکار خجسته اشس چو حافظ
بر چرخ سخنور سیت تابان	چوں مهر فلک ضیای فکرش
بهتر ز گلست گلستان	در باغ سخن شکفت طبعش
هر لعل پر آب در بدخشان	شمرنده ز آب و رنگ نظمش
لو لوی سخن چو دهرستان	اندر صدف دمان کپاش

تصنیف نمود او کتابے
 بادرد دل او نگاشت ایس را
 موسوم به داستان غم کرد
 آمد سخنش بقالب طبع
 شایان ستایش است تمجید
 از پنج شهادت است تیاریخ
 آل پنج شهید جو گردوں
 هر چند مطالبش در آغاز
 موضوع ولاست لیک مخصوص
 آل جمله وقائع است تمهید
 آل سرمه و کل عین عبرت
 هر شعر از ان محبت مضمون
 هر مصرع نغز دل ربایش

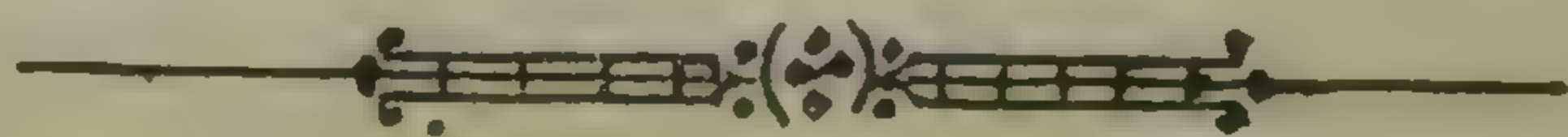
دیباچه خوش و حجت عنوان
 چوں مرثیه شهیدان
 ایس مرثیه را مصنف آن
 آنساں که بقابلے رسد جان
 از حسن بیان و طرز تبیان
 چون پنج طراز گنج عرفان
 سنین و عمر علی و عثمان
 باشد ز بیان حال ایشان
 با قتل شهید و شت حرمان
 ویں مرثیه ایست حاصل آن
 ایس نور و جلا کے دیدہ جان
 بیت الغزلے ز عمره دیوان
 چوں سنبل زلف یار پیچان

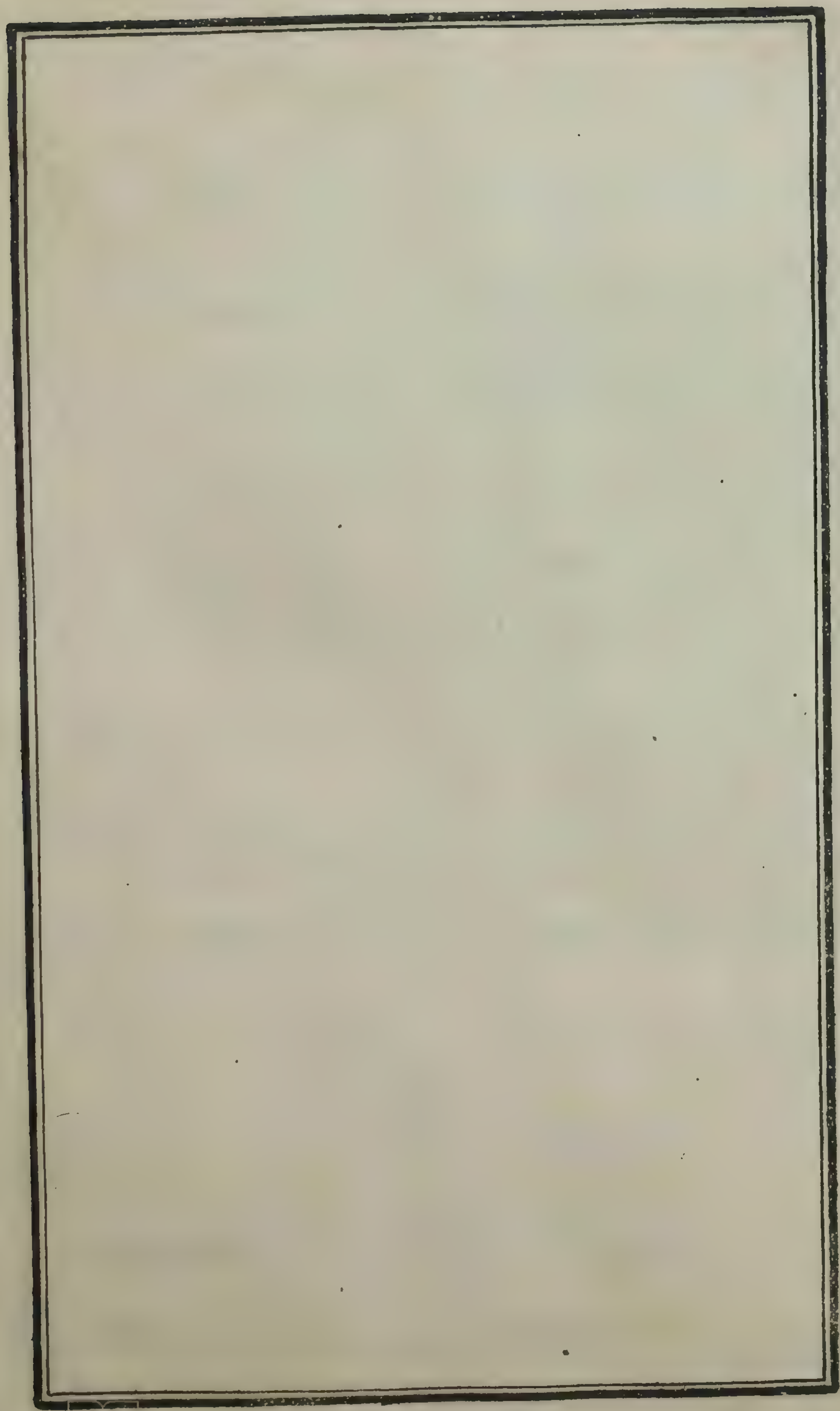

لطفِ سخن و طرازِ معنیش
 ہر نقطہ و خطِ نکتہ سنجش
 در ماتمِ شاہِ دینِ کلامش
 زین دقرو داستانِ ماتم
 از این الم و مصیبتِ عوہم
 زین واقعہ نیز قلبِ محمود
 از ہر چہ بوصفِ اوست ممکن
 یارب بطفیلِ آلِ اہل
 ایں شریعہ گوئے محرم را
 مقبولِ جہاں کن ایں کتابش

نقشہ است ز سخنِ باغِ ضیوان
 چون خال و خطِ عذارِ جہان
 بر تر ز ہر سزار مدحِ خاقان
 ملک و ملک اند پر ز افغان
 جن و بشر اند سببِ بیان
 غمگین بود و فکار و نالان
 بالاتر از آنست مدحتِ آن
 یارب بجلالِ شاہِ مردان
 کن مورِ فضل و لطفِ احسان
 منظورِ نگاہِ ہر بہانہ

نخلِ آمل و لاس کے محزوں
 شادابِ ز لطفِ شاہِ عثمان

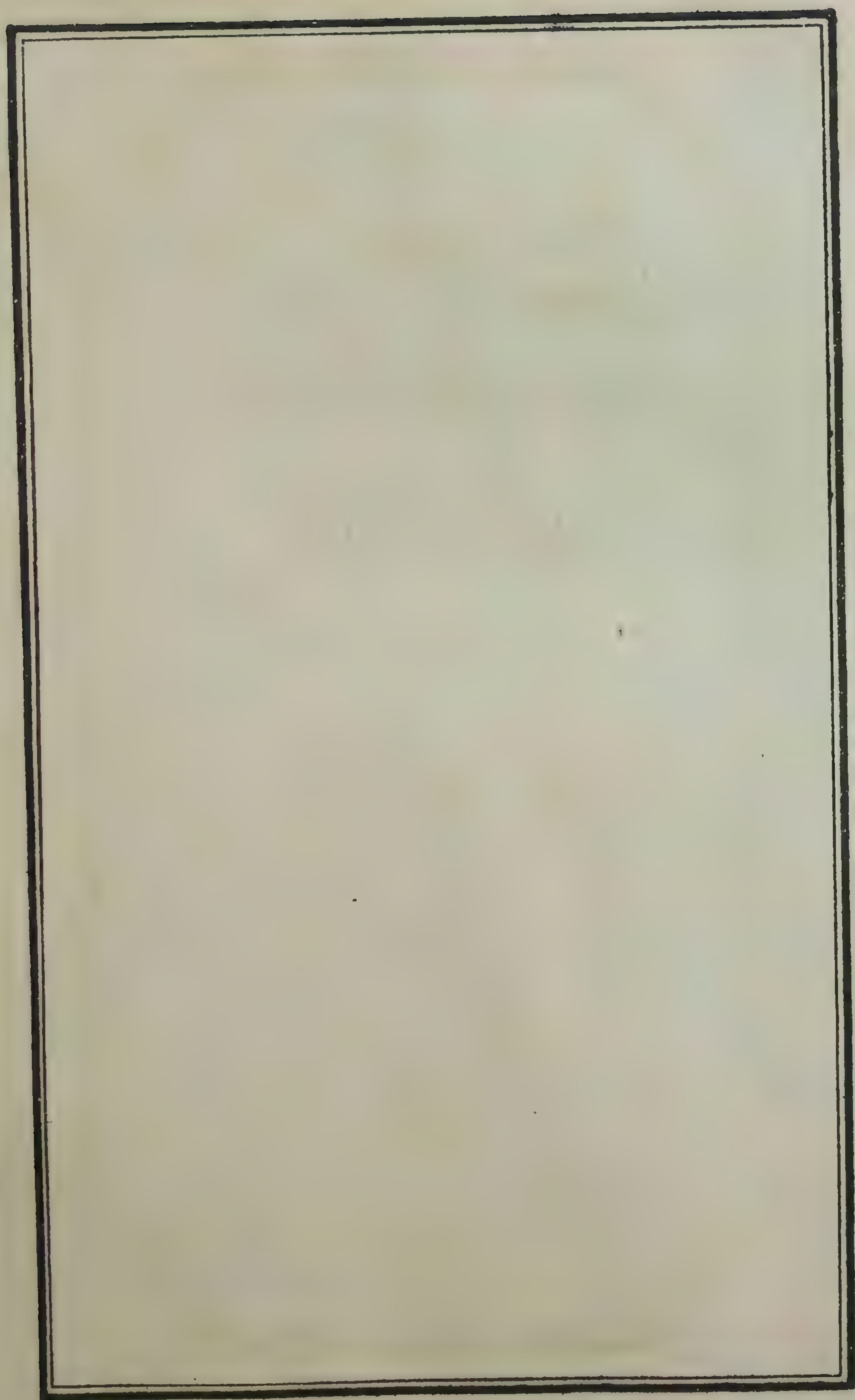
فہرست مضامین داستان غم

نمبر	مضمون	نمبر	مضمون	نمبر	مضمون
۱	۲	۱	۳	۱	۲
۱	دیباچہ - حمد و نعت	۵	۱۵	۲۲	ساتی نامہ
۲	جزائے مصنف	۶	۱۶	۲۳	خطاب بہ یزید لعین
۳	احوال مصنف	۷	۱۷	۲۴	واقعات شہادت مسلم و حضرت امام باقر
۴	ذکر واقعات ظہوی نصیبی	۸	۱۸	۲۵	واقعات رسیدن امام ہمام کربلا
۵	ذکر دوازده بند محشم کشی	۹	۱۹	۲۶	حقیقت ماہ محرم الحرام
۶	نذیب مصنف احوال	۱۰	۲۰	۲۷	آغاز کارزار
۷	تصویر غم	۱۲	۲۱	۲۸	واقعات شہادت حُر و برادرش
۸	آغاز داستان غم	۱۳	۲۲	۲۹	واقعات شہادت انصاف و خوشان امام ہمام
۹	واقعات اولین خلافت شہادت خلیفہ دوم	۱۴	۲۳	۳۰	واقعات شہادت امام قاسم
۱۰	واقعات سومی خلافت شہادت خلیفہ سوم	۱۵	۲۴	۳۱	واقعات شہادت عباس علمبردار
۱۱	واقعات چارمی خلافت شہادت خلیفہ چہارم	۱۶	۲۵	۳۲	واقعات بعد شہادت عباس علمبردار
۱۲	واقعات شہادت حسن مجتبیٰ و حسین ابن علی	۱۸	۲۶	۳۳	واقعات شہادت علی اکبر
۱۳	واقعات مہر پنج شہدائے کرام	۱۹	۲۷	۳۴	نوحہ ماتم علی کربلا
۱۴	آغاز واقعات خاص پنج شہادت امام ہمام	۲۲	۲۸	۳۵	واقعات شہادت علی صغر مصوم

نفاذ نمبر	مضمون	نفاذ نمبر	مضمون	نفاذ نمبر
۱	۲	۱	۲	۳
۲۹	نوحہ ماتم علی اصغر معصوم	۴۷	واقعات یغماے حرم مبارک	۸۱
۳۰	ختم واقعات شہادت یارن عزیزانِ امام	۵۱	ماتم حرم پاک	۸۲
۳۱	ساقی نامہ	۵۲	واقعات بعد شہادت واپسی شکر	۸۳
۳۲	آمادگی امام بہام بغزا	۵۴	واقعات جانِ بی امام زین العابدین	۸۴
۳۳	آغاز و غماے امام بہام	۵۵	واقعات صعوبت سفر عابد مرخص	۸۵
۳۴	وصف ذوالفقار و ذوالجناح	۵۷	برخے از احوال ظالمان	۸۶
۳۵	وصف خاص ذوالفقار	۵۸	خاتمہ واقعات شہادت و آغاز داستانِ عالم	۸۸
۳۶	وصف تیغ زن	۶۰	ساقی نامہ	۸۹
۳۷	وصف خاص ذوالجناح	۶۱	سامان کتابت واقعات غم و الم عالم	۹۱
۳۸	واقعات و غماے جنابِ امام بہام	۶۴	تمہید در دو چشم	۹۲
۳۹	وصف تیر و کمان	۶۶	ہشت سامان ماتم	۹۶
۴۰	واقعات شہادت جنابِ امام	۷۴	=(۱) جامہ غم	۹۷
۴۱	بعض واقعات تاریخی شہیدِ کربلا	۷۵	=(۲) دل غمگین	۹۸
۴۲	سرِ اپنے پاک شہیدِ کربلا	۷۶	=(۳) دستِ برینہ	۹۹
۴۳	نوحہ ماتم شہیدِ کربلا	۷۹	=(۴) خاکِ بر سر	۱۰۰

صفحہ نمبر	مضمون	صفحہ نمبر	مضمون	صفحہ نمبر
۳	۲	۱	۳	۱
۱۲۸	خاتمہ شکران	۷۳	۱۰۱	۵۹ سامان بہشت یا تم (۵) نالہ
۱۲۹	فریاد از تغافل اہل شام و کوفہ	۷۴	۱۰۲	۶۰ " (۶) فغان
۱۳۸	دعاے بد بخت ظالمان	۷۵	۱۰۳	۶۱ " (۷) آہ
۱۳۹	آرزوے مصنف کتاب	۷۶	۱۰۴	۶۲ " (۸) اشک
۱۴۰	دعا خیر بخت شہداء و کاتبین اعداء	۷۷	۱۰۵	۶۳ عیسیٰ و الم عالم
۱۴۱	خاتمہ کتاب - مقطع	۷۸	۱۱۸	۶۴ درد و غم بزرگان دین
۱۴۲	آفرین بر مصنف	۷۹	۱۱۹	۶۵ خطاب بہ ظالمان
۱۴۳	یادگار عیسیٰ	۸۰	۱۲۰	۶۶ خطاب بہ باری تعالیٰ
۱۴۴	نصیحت بر اتفاق	۸۱	۱۲۲	۶۷ تعریف مستقیم حقیقی
۱۵۰	دعاے خیر	۸۲	۱۲۳	۶۸ تعریف کیف کردار
۱۵۲	تضمین لفظ شیراز	۸۳	۱۲۴	۶۹ استغاثہ مستغیثان
۱۵۳	برخیز از احوال مصنف	۸۴	۱۲۵	۷۰ فتوای شرعی
۱۵۴	خطاب مجسم کاشی	۸۵	۱۲۶	۷۱ دعاے بد بخت ظالمان
.	تمت بانحیر	.	۱۲۷	۷۲ سزای مجرمین لعین

دَاسْتَانِ غَم

مرثیہ شہادت سید الشہداء سبط پیر ابن علی امام حسین

عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

— مُصَنَّفٌ —

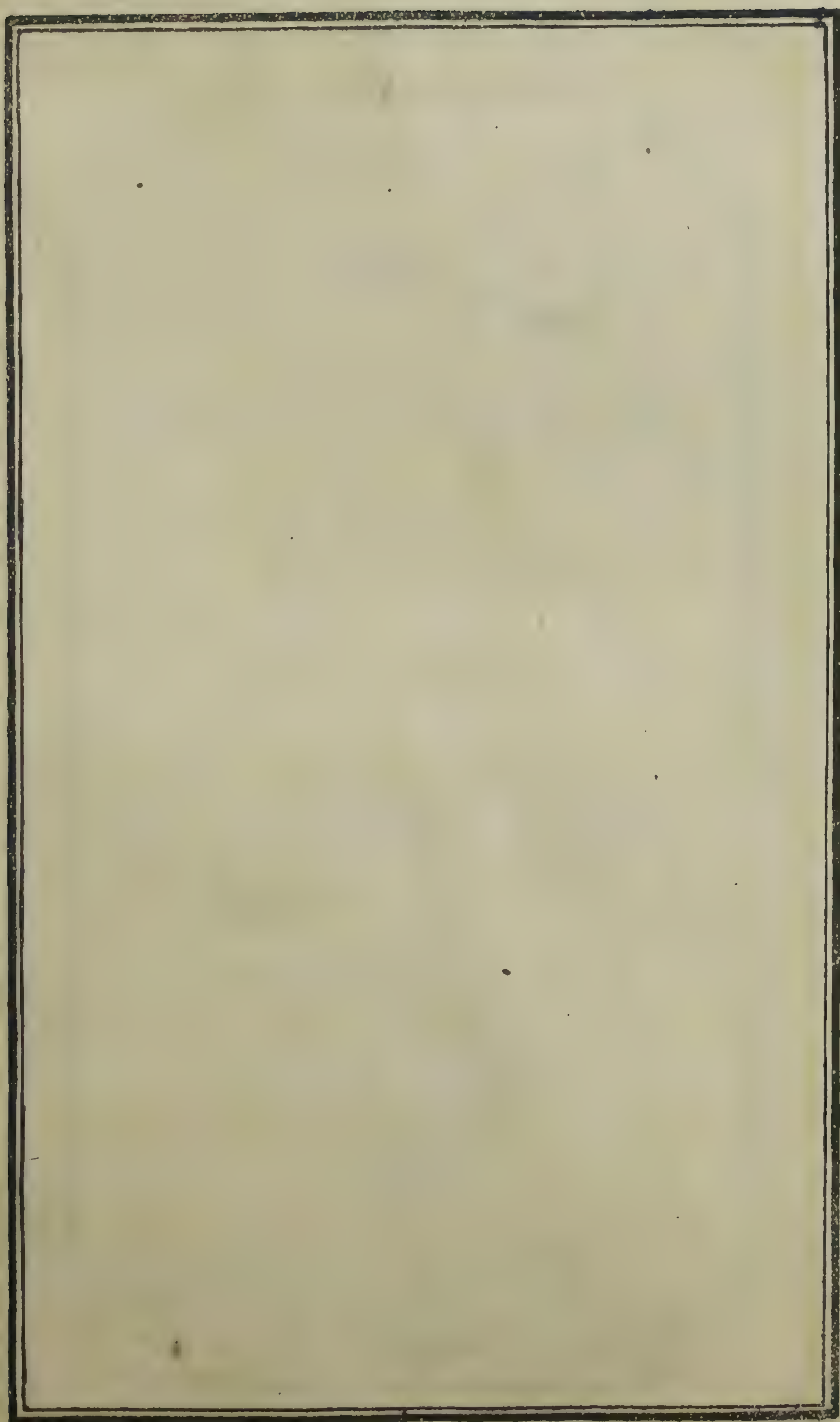
شمس العلماء بن ہارون عباسی بن جناب ہارون کا خلاصہ

— دَرَسَتْ —

ہزار و صد چیل و یک سو

عَامِ
مِطْبَعِ

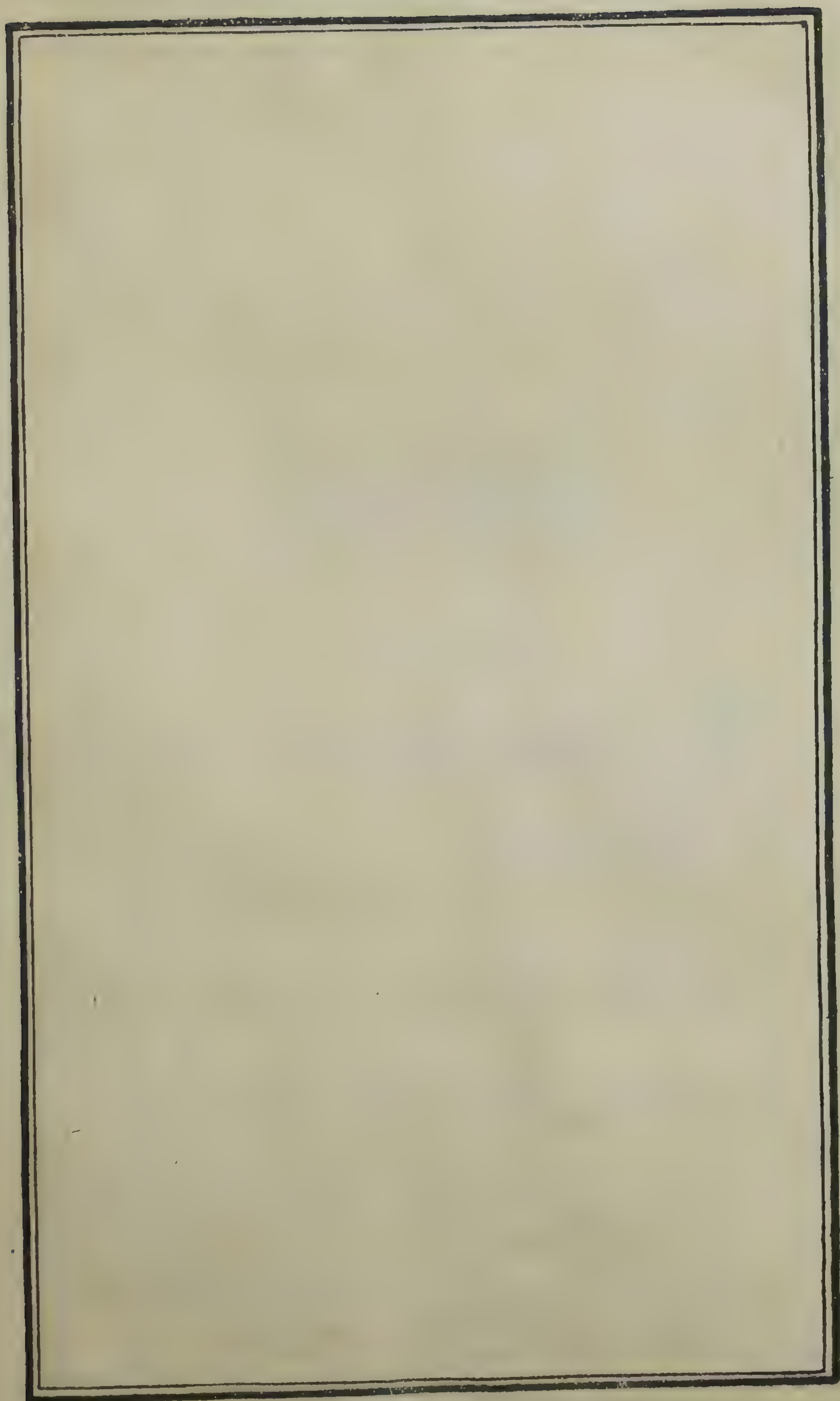
شمس الاسلام پر حق رحمتہ باز احیدر آباد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِحَمْدِهِ وَلِنَسْتَعِينَهُ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى نَبِيِّنا وَآلِهِ وَاصْحَابِهِ
 اما بعد - این مژیه ایست موسوم به داستان عشق
 جناب سید الشهدا علیه السلام بطرح مولانا محشر کاشی
 طبرغزاد و لا بعهد مینیت مهدی المله والیدین آصفجاه نظام الدوله
 منظر المملک والممالک میر عثمان علیخان بهادر فتح خنک
 عثمان تخلص فرمانروای سلطنت آصفیه حیدر آباد دکن دام اقباله

حمدِ خداے مُنتقمِ دشمنانِ دین	
نعتِ حبیبِ مُحْتشمِ ربِّ عالمیں	
ہر یک ز چار آلِ عبا کو کہے بہ چرخ	
ہر یک ز چار یارِ سپہریتِ بزرگ	
زان چارِ نجمِ - بر فلکِ چارمِ آفتاب	
زیں چارِ آسمانست تفوق بہ چار میں	
در مدحِ حیدرِ وحسن و دحتِ حسین	
از یادِ واقعاتِ شہادتِ دلمِ خریں	
دیباچہ صحیفۂ ایں داستانِ غنیم	
مُستلزمِ جزاے کلامِ سم بہ آفریں	
در عالمِ سخنِ ہوئے در دلمِ نمساند	۱
فکرِ رساے من بہ جزاے خوشمِ رساند	
۶	

بودم بہ بزمِ شاہِ شہیدانِ پاکباز

خواندم بہ خوابِ مرثیہٗ اولِ بصدِ نیاز

دیدم بہ محفلِ شش اثرِ غمِ براہلِ دل

ہر مصرعے ز مرثیہٗ ام آہِ دلگداز

ہر لفظِ من بہ یمنِ فغانِ داشت اعتبار

ہر غنیمتِ شش بہ دردِ نہانِ یافت امتیاز

فکرِ مہم پسندِ اہلِ لسانست در عجبِ مہم

ہر نالہٗ ترجمانِ زبانِ ست در حجاز

آنچہ کلامِ من بہ پسندیدگی قبول

ایں بادِ عاصیٰ خیر ز ہر یکِ سخن طراز

مقبولی کلامِ حزینم جزا کے من

صد آفرین بہ ہمتِ آہِ رسا کے من

	فکر مہرِ سبر رنج و غمِ کار می کنند	
	طبع مہم حایتی بہ دل زار می کنند	
	اشک غم کہ بارِ دلم را کند سبک	
	آسائے بنجد مست دشوار می کنند	
	کلاک رواں بہر قدم او چو موتلم	
	نقش خوش نستیجہ افکار می کنند	
	موضوع داستان غم نیست غیر ازین	
	فریاد ہاز جوجہ ناکار می کنند	
	چوں عفتہ دلم نکشاید۔ دل خیز	
	فریاد او ز حیدر گزار می کنند	
۱۸.	مشکل کشائے من بہند دست بردے	۳
	بیستابی دلم نکند خوفِ مشکلی	

واقعات ظهوری
مطابق است که در
بینین پنج پیر
نوشته
در نصیبی
میزان چنان
بزرگواران شایانی
شاعری است از تالیفات
شاعران
مختصر کلامی
نصیبین از غنم
مکتوب کرده
چندین کلامی
مکتوب کرده
نصیبین از غنم
نوشته

از نظم فرس ذوق زباں با چشیده ایم	
هر پنج (واقعات ظهوری) شنیده ایم	
تضمین محنت ششم به علو همد ریں زیریں	
از آسمان فکر نصیبی است دیدیم	
هم واقعات مرثیه اوست دلفگار	
از رنگ طبع او به حقیقت رسیده ایم	
بالا تر است مرثیه فکر محنت ششم	
افکار او از جمله افکار چیده ایم	
در فکر داستان غنم جو ر کر بلا	
داند سخن شناس چه رحمت کشیده ایم	
۲۲	افکار محنت ششم به سخن ارجمند تر
	نخت کلام من از نصیبی بلند تر

	دیدم۔ بسے ز اہل ز بانانِ نامور	
	طو مار ہا ز مرثیہ ہا پر از ہنر	
	جز مجسم نکرد بایں خوبی و کمال	
	ایں کار کس ز نظم و نثر از ان باخبر	
	ہر فکر تازہ در رک جانست نشترے	
	ہر شعر او چونوک سنانست در جگر	
	حسن بیان و لطف ز بانش قبول دل	
	مضمون عنسم کند بہ دل مومنان اثر	
	بر کاغذ کبود ز کلاکٹ گھر فشاں	
	باید نگاشت مرثیہ او بآب زر	
۵	فکر م کہ اتبلع کلامش بطح اوست	۳۰
	گوئی کہ از مطالب افکار شرح اوست	

از چار یاریان سخنور منم یکے

در مدح اہل بیت - دلاور منم یکے

مولا کے من ز چار غلامان چار یار

در خدمت تو از ہمہ برتر منم یکے

در شش جہت ز پنج غمیدان سختن

در بندگی بخد مت حیدر منم یکے

چوں شافعی بچار امامان نامدار

یکتا بہ حب آل پیغمبر منم یکے

چوں یک زبان بدحت من صد سخن شناس

با صد سخن طراز برابر منم یکے

چوں محتشم ز مرثیہ گو یاں یکے منم

۳۶

وز اہل عنسم ز مرتبہ جو یاں یکے منم

۶

	اے دردِ دلِ الم زدہ من و لائے تو	
	جانِ وکلاءِ بشرِ طِ تو لا فداے تو	
	از واقعاتِ دردِ دالم داستانِ عم	
	بُود از ازل بہ قسمتِ مدحتِ مراے تو	
	بنگر کہ خانہ خاؤتست اے شہیدِ پاک	
	عنحنائے دلست بحسبِ توجاہے تو	
	ایں ارمغانِ دردِ باحوالِ جور و عنہم	
	آوردہ ام بہ بار گہمت از براے تو	
	نازم بریں حسرتِ آنکہ کردہ بخواب	
	بستم بحسبِ خویش نقوشِ لقائے تو	
۴۲	تصویرِ کارزارِ وجفائے ستمگران	۷
	بر لوحِ دل باند و بہ چشمِ سخنوران	

ایں نقش کر بلاست کہ تصویرِ رخ و عنم

عکسش بروئے آئینہ آئینہ از ستم

مژگان چو موت سلم ز بدادے بآبِ حشم

پردازِ گرده کرده به نقشِ عنم و الم

بر صنمِ بزمِ بزم کہ چه حیرانست آئینہ

نقشِ جدا صورتِ صورتِ صورتِ عجم

القصہ چوں بہ لوحِ دلم یافت حسنِ نقش

باصد نراکتِ مستلم و خوبیِ رستم

بر رویِ خلق بست مگر صورتِ کتاب

شد نام او در اہل زبان داستانِ عنم

ایں خاکِ عنم است کہ دیباچہ کتاب

خاکِ بسرفغان بلبِ من بدیدہ آب

	آہنگِ درد را بہ سخن سازی کنم
صد نالہ را بزمزمہ و مسازی کنم	
	نقشِ خفا و جور بہ بستہ بلوحِ دل
از نوکِ کلکِ آہ چو پرواز می کنم	
	پژمردہ از خزانِ ستم عارضے چو گل
صد نالہ ہا چو بلبلِ شیرازی کنم	
	در ماتمِ حسینِ گریبانِ سینه را
ہمچوں درے بروے جہاں بازی کنم	
	در محفلِ عزائے امامِ بکوشش ہوش
بشنو کہ داستانِ عنعمِ آغاز می کنم	
۵۲	آغازِ داستانِ عنعم مطلعِ عنے
	انجسامِ اوز مقطع افکار ماتے
۹	

تعب و اجاقہ و شادی

آغازِ داستانِ خلافتِ شہادتے	
گزجور دشمنانِ شریعتِ شہادتے	
صد واقعاتِ دورِ نخستیں بصدقِ عدل	
شد بر زبانِ اہلِ صداقتِ روایتے	
دورِ دومِ مثلِ بروایاتِ معدلت	
برہر زبانِ زعدلِ خلافتِ حکایتے	
جمعِ زتابعانِ شریعتِ معینِ او	
وزمومنانِ تابعِ سنتِ جماعتے	
مولا کے مابہ بیعتِ ایں ہر دو دادست	
ہم وقتِ احتیاجِ بہ قوتِ اعانتے	
با ایں۔ یکے زکیرینہ وارانِ جفا شعار	
خونِ عمرِ بختِ علی بودا شکبار	
۶۰	۱۰

قومِ عرب بیعت عثمان چودست داد	
او بر سرِ پاکِ خلافت قدم نہاد	
مولا کے مانہ کر دیہ بیعت تاملے	
دستِ رضا بہت و لطف و ادب کشاد	
آثارِ فتنہ بود ز اعدائے دیں ولے	
عثمان بذاتِ پاکِ علی داشت اعتماد	
احکامِ او ز خاتمہ مروان جگر خراش	
ضعفِ حکومتش خلل اندازِ انقیاد	
ہر فتنہ از حمایتِ مولاے مانشت	
ہر بندہ بہ یاری او بود بر مُراد	
۶۶	لبریز شد چو ساغرِ عمرش و لایہ دور
۱۱	عثمان چشید جامِ شہادت ز دستِ جور

مولا کے مخلص اسلام شد بنام

اعدائے فتنہ گر ہمہ در منکر انتقام

کز اقرائے فتنہ پسندان بنام او

منسوب شد شہادتِ عثمان باہنام

جنگِ جمل نتیجہِ این تہمتِ صریح

بر شد بدستِ اہل ستم تیغ از نیام

از تیغِ مسلمین عرب قتلِ مومنین

وز تیرِ مومنین - ہدفِ او صفِ کرام

القصہ جاں بردید اللہ ز دستِ جود

شد تابعِ مصاحبتش فتح و انہزام

نگذشت مدتی کہ ز شمشیر خود مرے

مولا کے مہیدِ جفاے شکرے

دید این حدیث پاک و لاحقہ چشم روشنم

مولائے اوعلی ست کہ مولائے او منم

گوئی کہ از ولای علی در دلم و لا

نورنگه بدین وجانیست در تنم

اشکم به گریه غم جویشهادش

نایاب گوهر لیست مجلایه دهم

از حُسنِ اهل بیتِ پیمبر که در دست

آرے ز فکر عاقبتِ خویش امینم

ایں رشتہ محبت مولائے نامدار

چوں طوق بندگیست الهی بگردنم

ایں بندگی بہ یمنِ ہمین داستانِ من

آورد اعتراف دلم بر زبان من

13

مجلس فیض
در بیان فضیلت
و مناقب ائمه اطهار علیهم السلام

مسموم دستِ چور و ستم بیکینہ حسن

اکزورد و واقعاتِ قدِ رعشہ در بدن

زین ہر چہا قتل نہ شد سیر آسمان

سیراب شد ز خونِ حسینِ امامِ من

ایں بیگناہ را بجفا نشنہ کام گشت

آلِ تشنہ خلافت و منجوارِ اخبمن

ہر فرد از قبائلِ جزائر - بے خبر

رہرو بدشتِ غربت و امدادِ وطن

آغاز از شہادتِ یک تن ز چار یار

انجامِ قتلِ حسا تم ابراہیمِ پستین

دانم ہمیں - حقیقتِ ایں جورِ ظالمے

دادار - از حق اسرارِ عالمے

ہر ایک شہید جو رستمگار۔ بیکناہ	
ہر ایک ز آل اطہر و یاران دین پناہ	
ہر ایک بذات خویش ہوا جو کے دیگرے	
ہر ایک بہ حق اُمتِ محمد م خیر خواہ	
ہر ایک بعہد پاک شہر دیں باقرار	
از بستندگان خاص و ندیمان بارگاہ	
ہر ایک بعہد خویش بہ عالم خلیفہ	
ہر ایک بہ تخت سلطنتِ عدل بادشاہ	
بر باد رفت دولت دینے بدستِ جہل	
اگر دوں۔ رستم رستم ز جفا سے تو آہ آہ	
۹۰	وا حسرتا من انہدرا سلام اتفاق
	دلہائے محمدین جہنما جو۔ پُر از نفاق
	۱۵

نے قاتلِ عمر ز مجتبانِ حیدری

نے یارِ او کہ کرد ز عثمانِ سنگری

نے قاتلِ حسن ز کسانِ بنیِ عمر

نے قاتلِ علی ز انیسانِ داوری

ہر ایک ز اہلِ بیتِ رسولست بگینا ہ

ہر ایک ز خادمانِ خلافتِ ازیں بری

احقاقِ ایس فسادِ بنامِ آورانِ قوم

از دشمنانِ قوم بود کارِ مفتری

ہے ہے ز جاہلانِ ستارِ چند تن

کردارِ تکابِ جبرم و جفا ہا بخود سری

آوخ ز خانہ جنگی ایس خود سرانِ قوم

بر بادِ رفتِ سعی ہمہ سرورانِ قوم

	قتلِ عشرِ زد شہیدیں جفا جفا
در حالتِ نماز بشش ضرب از قف	
	وز مسلمے شہادتِ عشرِ شہمان ستم ستم
مُصحف بہ قتلِ شہاد و خونریز در جفا	
	یک بے اماں ز خاریاں قاتلِ علیؑ
کوزاہلِ فضل بود زیارانِ مصطفیٰ	
	وز بالوششِ امامِ حسنؑ شد شہیدِ ستم
گرد وں نکر دوائے بریں جو را کتف	
	حکیمِ مزید و عشرِ لعینِ قاتلِ حسینؑ
در کر بلا ز خیرگی قوم بے وفا	
۱۰۲	زیر پنج تن (دو حاکمِ اول) ز چار یار
۱۰۳	ز ال پنجتن (سہ باقی) وزیں سہ یک انے چہار

	ایں پنجین شہادتِ سالارِ نامدار	
	بسیبالی زیدِ لعین کرد آتشکار	
	جزِ شام و کوفہ قومِ عرب را خبر نبود	
	زیناں مجاہدے نبر آمد یک از ہزار	
	زنیسو مسافرے۔ ز رفیقانش چند تن	
	زانسو ستمگرے بہ ہزاراں شترسوار	
	بے ساز و برگِ حربِ یسافر بہ منزلش	
	سامانِ حرب و ضرب بدستِ جفا شعار	
	زاں قومِ شام فوجِ ستمگار و با امام	
	زین قومِ کوفہ یک تن لاغر نبود یار	
۱۰۸	می پرسم از زید کہ ایں انتقامِ کمیت	۱۸
	لعنت بہ ملحدے کہ پئے ایں گناہِ رست	

زیر واقعات پنج شهادت که شد در حق	
موضوع ماست	واقعه پنجمین عیسی
زرا چارقتل قاتل هر یک بزنا خاص	
در ارتکاب جرم مساویت بیش و کم	
وین قتل پنجمی که زد دست حکومت	
بر د از همه سبق به تفاوت ستم ستم	
بهر خلافتی که لعین مستحق نه بود	
ابرار را به گشت به جور و جفا هم	
یک شیر خواره هم ز جفایش نبرد جان	
ملعون نداشت بعد و غا حرمت حرم	
۱۱۴	بس خسته جانم از اثر رخ واقعات
	خواهم مدد ز ساقی کوثر لب فرات
۱۹	

ساقی بریز بادہٴ لعلین بحسامِ ما

نالذتے زخونِ دل آید بہ کامِ ما

در شیشہٴ دل است شرابِ لے زخونِ دل

جوشِ شرابِ ماست زخونِ امامِ ما

از قطرہٴ ہائے خوں کہ بریزد ز اشکِ چشم

نوشیم جامِ چشمِ می لالہٴ فامِ ما

ہے ہے مُرورے بدلِ زارِ ما غمِ است

غنیمانہٴ چوخانہٴ شمعِ مستامِ ما

آں محفلِ مُرور۔ مبارکِ بے کشاں

ایں محفلِ غزا است بدورِ کلامِ ما

مُطرب بیا کہ نالہٴ مستانہٴ سرکنیم

از بے خودی بہ ساقی کو ترخیم

	ساقی بدہ ز خون دلم لالہ گوں شراب	
	مخمور را بہ یادِ غم تشنگان آب	
	ساقی بیشیشہ دل من این مے کھن	
	از جوشِ سوزِ واقعه دارِ التهاب	
	ساقی بہ جامِ دینِ اہلِ عزابریز	
	زاں شیشہ آں دو آتشہ ہمو آفتاب	
	ساقی بریز ساعتِ چشمِ کامِ من	
	فکرے ز محتسبِ مکن و خوفِ احتساب	
	ساقی بہ اہلِ نزم بدہ از براے نقل	
	بے غور و فکر از دلِ سوزانِ مہنِ کباب	
۱۲۶	تالذتے بر نڈ چو ذوقِ کلامِ من	۲۱
	مستانہ نالہ ہا عجزاے امامِ من	

خواہم زد دستِ ساقی کو تریپالہ

بہ پار ساقیا مے بہتاد سالہ

جامِ الست و بادہ وحدت بمن بخش

ہرگز مکن بہ عالم بالا حوالہ

سر مستقیم کند غنم و رنج گراں سبک

ہر اشک ابروینِ مح من، چھوڑالہ

مولا کے من زہن خودی بندہ ات پھر س

دار و چو رعہ پر لبِ اظہار نالہ

واحسرتا کہ فضل بہارم خزاں گرفت

ہر گلِ بباغ - داغِ بدیل - چھو لالہ

آں نو نہ سالِ باغِ نبوت نہ برد جاں

بے آب خشک شد ز خزاںِ شکران

اے حکیم لعینِ جفا پیشگاں نیرید	
چشمِ زمانہ چون تو ستم پیشہ ندید	
ناراستی بہ تیغِ جفاے تو دل بسید	
ہر راست گوز دستِ جفایت ستم کشید	
نے دادخواہ را بسریریت کسے رساند	
نے یک ستم رسیدہ بہ فریادِ خود رسید	
نے خوشہ امیسد ز نخل تو دانہ بست	
نے دستِ احتیاج ز تاک تو خوشہ چید	
نے ہوشیت از مسائلِ شرعست مُستفاد	
نے گوشیت از فضائلِ و رعست مُستفید	
۱۳۸	ہر بادہ کش ز محفلِ عیش تو بہرہ یاب شد حرمتِ شراب بدورِ تو نقشِ آب
۲۳	

داری بہ اہل بیت پیرِ عداوتے

کردی ز حکیم خالق اکبر بغاوتے

بے رحمی تو شہرہ آفاق اے یزید

اے در دولت نے جو روجھا با قساوتے

از اضطراب خشک لبان ذوق می بری

جوئی ز آبِ خوش لبِ خود طراوتے

خواہی کہ ریگِ گرم بریزی ز دشتِ شام

بر مصحفی کہ صبح نمائی تلاوتے

لعنت بر وہ چوں تو بر دزدِ ندگی بسر

در شمتِ تو از عمل بد شقاوتے

در عہدِ دولت تو اماں در عرب نماںد

۱۴۴

یک حرفِ خوش بحدتِ دور تو کس بخواند

۲۴

	اے بے آماں علم بہ بغاوت فراشتی	
	دیں راہِ حکومتِ دنیا کداشتی	
	بے بیعتی تختِ خلافت زدنی قدم	
	پیشِ امام مرتبہ اونداشتی	
	از نو نہال باغ رسالت چُتِ جاہ	
	صدِ عنیم کینہ در دل ناپاک کاشتی	
	چوں بعیتِ نکرِ حق آگاہِ نامدار	
	قتلِ امام را بعینِ گمناشتی	
	ہے کہ باز دعویٰ اسلام می کنی	
	فرمان بہ قتلِ سبطِ پیمبر نگاشتی	
۲۵	ایں شرمگین گستاہ نہ بخشد خدائے تو	۱۵۰
	اے ناسزا عذابِ جہنم نراے تو	

اے نجیبِ رزنامہ اعمالِ خوشیستن

وے بے خطر ز کیفِ افعالِ خوشیستن

غافلِ مباحثِ خانہ طالم شود خراب

اے بے امان ز عاقبتِ حالِ خوشیستن

اے بے حیا بکثرتِ افعالِ شرمناک

وے بے وفا بوعده و اقوالِ خوشیستن

دانیِ خلافتِ عربِ اہلِ بیتِ را

اے بے ادب ز بوالہوسی مالِ خوشیستن

ادبارِ توبہ و ورزِ رُحلِ مضطربِ کند

اے مطمئنِ بطالع و اقبالِ خوشیستن

چوں دستِ قدرتِ تو ز جورتِ دراز شد

۲۶

۱۵۶

ہر کس بدفعِ ظلم و ستم چارہ ساز شد

اعیانِ کوفیاں بہ تمنا کے معیتے	
خواندند شاہ را بہ سر پر خلافتے	
مسلم کہ (پیش خمیہ) قصدِ امام بود	
تنہا بہ کوفہ رفت بزرگِ سفارتے	
گرفت معیتے ز شہیرانِ کوفیاں	
آشاہ دیں بمشورتش کرد نہضتے	
ناکہ بن زیاد بہ فوجِ ستم شعار	
آمد بہ کوفہ داد بہ مسلم ہنرمیتے	
ہے ہے ز کوفیاں ستمگار کن کرد	
بالم غریب مسافر اعانتے	
۱۶۲	تا او بہ دستِ ظالم سفاک کشتہ شد
	با او ز خیلِ بیعتیان شش کیے نہ شد
۲۷	

ہے ہے ازیں فسانہ امام است بنجر

باہرمانِ خویش سو کوفہ در سفر

ابن زیاد داشت پیشِ تلِ مسلمے

خویش بہ دشتِ ماریہ چوں دزدِ ہلزد

آشاہِ نامدار بہ منزل رسید و یافت

یک شکرِ شریر لب جو بغزمِ شر

در یافت نامِ نزل و فرمود الغیاث

این من نزلِ شہادتِ مایانست در خبر

حدیث

آشاہِ دیں بدر دو غمے کرد با حرم

ذکر حدیثِ پاکِ نبی سید البشر

این غزہ محرم و آثارِ کارزار

۱۶۸

ہر یار او ہمیشہ پر آبست بے قرار

۲۸

	شهر مکیه در بلاد عرب ماه بے غم است
	ماہی کہ از قتال عرفیاں محترم است
	ہے کہ از جفا کے ستم پشکاں کنوں
	ایں ماہ محترم بہ جہاں شہر نام نہت
	ریج و ملال واقعہ جو رہ کر بلا
	در کائنات خلق بہ دلہا بے عالم است
	ایں طرفہ ماجرا کہ بہر شرقت ملل
	غنوار ریش بہ فطرت اولاد آدم است
	دلہا بہ درد دوست حزیں نالہ بزرباں
	ہر دیدہ آشک ریز دوہر شیم پریم است
۱۶۴	عاشورا یں - قیامت صغراے مومنین
۲۹	روزے کہ شد شہید جفا سبط شاہ دیں

۱۶۴
 در ہر روز و شب
 کہ در این ماہ
 جہاں و جہاں
 جہاں و جہاں
 جہاں و جہاں

آغاز کارزار و صبح قیامت

انجسام ناگوار همیں شامِ غربت

عاشورہ کہ اس مبارک پو آفتاب

بالائے نیزہ ز قیامت علامت

عاشورہ کہ جملہ انصار در ہمیں

کردند بر پیام اجل سیرِ حنت

عاشورہ کہ در شبِ حیراں به افراق

از یکیسی است اہل حرَمِ مصیبت

عاشورہ کہ تشنہ لبانِ سحر و زہر

سیراب کرده دور بہ جامِ شہادت

ہر یک شہیدِ خورِ دیرِ روز - نامراد

۱۸۰

یک بعد دیگر مست تیغِ در جہاد

۳۰

	اول کسیکے تیغ بر آعدائے دین کشید	
	مردے کے سر پہ یافت ز سرِ شکرِ زید	
	مردے کے کہ بابرادرِ عاقل ز فوجِ شام	
	در خدمتِ امامِ صبح و غارِ سید	
	مردے کے کہ حکمِ دادِ مجتہدِ شمسِ امام	
	اکو بعدِ توبہ یافت ز خلدِ بریں نوید	
	مردے کے کہ بربرامامِ زمانِ جانِ نثار کرد	
	مردے کے کہ سر پہ باخست بہ امدادِ چولِ عبید	
	آں یک تنے کہ چل تنِ اشرارِ راجست	
	مردے کے کہ شد بہ حمّٰلہ فوجِ عدوِ شہید	
۱۸۶	حُر بود کو بہ عاقبتِ خود نگاہ داشت	۳۱
	خود را بہ جانِ شاری سرورِ دین گماشت	

انصارِ نامدار و عزیزانِ نیکذات

ایک بعد دیگر کے زبہاں شد بصد شہادت

خوشان شاہ را پس یارانِ دیں بپاہ

آمد بہ تیغ و تیر و سناں نوبتِ وفات

ہر ایک بہ جنگ کشت لعینانِ شام را

ہر شہنہ کام یافت شہادتِ لُفیات

ایک تن نماں ذراں ہمہ بعد نمازِ ظہر

شد ختم در حق ہمگاں مدتِ حیات

جز ذاتِ عابد و عمر چار سالہ

ہر شہنہ یافت از دستم ظالمانِ نجات

زیرِ حُجۃ ذکرِ قاسم و عباس از خواص

۳۲

۱۹۲

سازیم ہمچو آب و صغیر باختصاص

	نوبت بہ قاسم آمد وہیہات جان نبرد
	بعد از قتال جام شہادت چشید و مرد
	ہر شہ راہ یافت و لا بر لب فرات
	ہر یک گرفت آب و لے قطرہ نخورد
	ہر نامور بہ شان فسون سپہ گری
	در عصمت نبرد بیاری قدم فشرد
	ہر یک بمقابلان جفا پیش را بجست
	ہر یک بخت معرکہ خویش جان سپرد
	با آنکہ ہر یک ز شجاعت گرفت کار
	حاصل نہ شد معرکہ رزم دستبرد
۱۹۸	چوں نوبت و غایے علمدار اورید
۳۳	اشک غمش ز دین سر دار دیں چکید

آمد بروے معرکہ عجب اس نامدا

بر پشت - مشک آب و سر اشہ سوار

(شم شیر خود بدست) قدم زد لب فرات

پُر کرد مشک از مدد سیخ آبدار

از ہیبت مقابلہ اش در صف مصاف

ہر یک بے فکر بود کہ گیرد رِہ فرار

سُرخ کرد و بصف خویش لغز زد

کامد پیہمت ابلہ یک تنے - ہزار

صد حملہ بر تنش ز رِسنان و خدنگ و تیغ

آل تشنہ لب بہ تیغ پُر آبے بکا زار

باران تیغ و ناوکے لشکر چار سو

۲۰۴

نگذاشتش کہ جاں بُر باید زدست او

۳۴

	آن یادگار حیدر و نخت دل قبول
	از صد مہ شہادت عیالدار شد قبول
	از رنج و تمش زباں داشت یا علی
	وز صد مہ غمش بدش و دیار رسول
	بر خاست چوں زمسند خود بہر تفتام
	از رنج و غم نکرد دل اکبر شن قبول
	گفت اے پدر منم بحضور تو جان نثار
	دارم دریں جماعت انصار دیں شمول
	حُب پدر نخواست کہ اکبر شود شہید
	ایں بحث غنم کشید ز اصرار او بہ طول
۲۱۰	ز اہل حرم رسید با کبر حایتی
۳۵	آخر چہ بر دادش دیں اجازتے

نوبت بہ اکبر آمد و قصدِ وغانمود

از بُزدِ دلاں مقابلِ این شیرِ کس نبود

نوخیزِ ہجدہ سالِ صد و بیست را بگشت

گوئے سبقِ ز جملہ انصاریں رُبود

یک تشنہ لبِ مُقابلِ صد تیغِ آبدار

ہر یک ز فوجِ تشنہ خوں بود چوں یہود

وروزِ زبانِ مادرِ او و اوصیبتا

نگمیں پدرِ دُعا بہ لبِ افتادہ در سجود

تا خستہ جاں ز دستِ جفا کارِ گشتہ شد

بے اختیار شد پدرش بر زبانِ درود

صَلُّوا عَلَی النَّبِیِّ وَآوَالِہِ الْکَرَامِ

۲۱۶

۲۱۷

خونِ حسینِ جوش ز داز بہرِ تفتِ سام

	جانگاه قصه ایست که آب سرجواں بُرد	
	ایوانه حسنم ناوک و تیغ و سنان بُرد	
	در عالم شباب بتاب و توان خویش	
	صد حسنم خورده بر جگر و ناتواں بُرد	
	آوخ بسیاری پدر پسر نوجواں	
	نخت جگر و تشرار دل و جان جاں بُرد	
	مادر بسیاری پدرش گفت الوداع	
	نمکین سپر بر سر که دشمنان بُرد	
	در خاک و خوں طپید میدان کارزار	
	لب تشنه که بر لب جوے رواں بُرد	
۲۲۲	ایں داستان ز رنج و غم مادر و پدر	۳۷
	ریزد برون دل و جگر مراز چشم تر	

اکبر سرزدستِ جورِ فلکِ جاں نبرد آہ

جانِ سنیز بہ خالقِ اکبر سپرد آہ

اکبر سرکہ بود عارضِ او چوں شگفتہ گل

ہے ہے ز یادِ گرمِ سنا نے فسر د آہ

اکبر سرکہ خالقِ شہداء بود خشاک تر

از تیغِ ابدارِ عسَد و آبِ خورد آہ

اکبر سرکہ از شہادتِ او خونِ دلِ خویم

زخمِ سناں و خنجرِ شمشیرِ خورد آہ

اکبر سرکہ دستِ لشکرِ بیدادِ گشتہ شد

صد آرزو کے دل بہ دلِ خویش بُرد آہ

اکبر شہیدِ تیغِ جفا کے سنگراں

۲۲۸

۳۸

قرباںِ بیاریِ پدرِ پیرِ او جوال

	ہیہات اکبر کمرخ روشنش خواب	
	بیدار خفتہ را بکند ہیمچو آفتاب	
	ہیہات اکبر کمر پئے یاری پد	
	در قتلگاہ باخت سرخوش و شباب	
	ہیہات اکبر کمرزدست شگراں	
	بے آب گشتہ شد بجنادر و صواب	
	ہیہات اکبر کمر شہید است و غمش	
	از سیل اشک خانہ صبر جہاں خراب	
	ایوای اکبر کمر ہمہ شکر نرید	
	در کر بلا نمود بقستل تواریکاب	
۲۳۴	اندازہ غم پد رست گرچہ شکست	۳۹
	داند مگر کسے کہ بہ پہلوے او دست	

اسے چرخ بد نہ ساد ز جور تو الّا ماں

صد و استانِ ظلم تو مارا ست بر زباں

رحمے بہ شیر خوارہ نہ کردی۔ جفا جفا

گشتی بہ جورِ طفلکِ معصوم را زجاں

نے دید و نہ شنید کسے ایں فسانہ را

کہ موسمِ بہار رسد در چمنِ سزاں

داد از جفاے (مادرِ فرزند گش) کہ گشت

آنرا کہ عفو ان نہ گرفت و نشد جواں

بہیات از شقاوتِ تیرا فلکِ شریر

معصوم تشنہ شد ہدفِ اوفعالِ فغاں

لعنت برو کہ بجبری ہاے چرخِ پیر ۴۴

۴۰ بر خلق خشک تشنہ شیرے رساند تیر

	بگذشت آنچه بر سرِ صغیر ز ما میسر
یک ناخدا شناس چه کرد اے ولایت	
	لب تشنه بود مادر این طفل شیر خوا
از منع آب بود چه جور و جفا میسر	
	شیرش نماند و گرسنه طفلش بخلق خشک
در حالتی که بود (برائے خدا) میسر	
	بروش بر و زخمیه بدجویش امام
ہے ہے چه شد تیرجہ او در فضا میسر	
	معصوم - خورده تیر بخلقش بجائے شیر
زیر پیش - واقعات خدنگ قضا میسر	
۲۴۶	بشیر و جاں جنت الق خود در بر پدر
۴۱	زیر صدمہ خورده مادر او تیر جگر

ظالم چه حمله وستم زولانہ ساخت

معصوم ابن شیر خدا را نشانہ ساخت

در قتل بیکناہ صغیر کے حملہ کرد

ہے ہے چہ شرمین غل ملحدانہ ساخت

بے باکیش پاپے بے حمیش سناند

از درد ورنج مادر اعمت نمانہ ساخت

در سے مرکز (مادر فرزندش) گرفت

در مکتب جفا وستم بازمانہ ساخت

ملعون ارادہ ہدف حاملش نہ کرد

تیرے شیر خوارہ فکند و بہانہ ساخت

برا صغیر صغیر کہ تیرش خطانہ کرد

۴۲

۲۵۲

آرے خطاے دوست کہ خوف خدا نکرد

ای خاندان قبول
ایمان قاطع مخفی
خداوند ۱۲
ای خاندان قبول
بغی از خانه ۱۲

	بهیاست (نور دیده) فرزند فاطمه	
	آه از (جگر چکیده) و بسند فاطمه	
	بختگی زد دست (جفاکار) چیده شد	
	خوش میوخ ز شلخ بروند فاطمه	
	اینست نونهال گلستان اهل بیت	
	اینست بار نورس (پیوند فاطمه)	
	فرزند اصغر شه زیشان ماحمین	
	نوزنگه بیره خشاوند فاطمه	
	نخت دل امام زمان اصغر شهید	
	پور حسین این خسته داوند فاطمه	
۴۳	واحترما که شد بدست ناوک ستم	۲۵۸
	دلهاے مادر و پدرش بتلاے غم	

گرا از زبانِ مادرِ او ناله سر کنیم

زیر در دق در سیان فلک را خبریم

یکسر شود جهان ز غمش تیره تر بشیم

گرا از نگاهِ مادرِ غمگین نظر کنیم

وز از بگایِ مادرِ صغر کنیم نقل

صد دل غم سریق فلزم یک چشم تر کنیم

از خامه پدر چونگاریم داستان

زایه مستکم - مداد ز خون جگر کنیم

چون ناله در از غنچه بد روز و شب

ایں به که قصه را بسخن مختصر کنیم

دستیکه تیر داشت الهی برین باد

وز خنجر غمش دل عالم درین باد

	واحسرتا شگفتہ گلے را خزاں ببرد	
	برد آنچناناں کہ آبر و گلستاں ببرد	
	واحسرتا کہ ببرد گلے را چہ صرصے	
	کز عذلیب۔ طاقتِ شور و فغاں ببرد	
	واحسرتا بگردن گلچینست خون گل	
	دستش برین باد کہ لطفے ازاں ببرد	
	واحسرتا کہ دستِ ستم پیشگان دہر	
	صبر و مترا از دل پیرو جواں ببرد	
	واحسرتا نماںد جواں نے زدست جود	
	جز عابدِ مریض کزاں جسدِ جاں ببرد	
۲۵	یک شیر خوارہ ہم ز خدش نہر دجاں	۲۶۰
	ہم صغریٰ بخالقِ اکبر سپرد جاں	

آنجاست فاطمه بختِ او پیاله

اینجاست شورِ بخودی خورد ساله

در انتظارِ صغیرِ خود روحِ فاطمه

در دست - جامِ شیر و لب آه و ناله

هیهات در برے لب تشنه - بهیزار

مه پاره که از خطِ او داشت هاله

زین واقعات در کشایم اگر زباں

از داستانِ غم شود این غم مقاله

نہ نے مقالہ نیست کہ چون داستانِ غم

از واقعاتِ غم شود اینہم رسالہ

دم در کشاے ولا کہ ازین بیش آفتاب

بالا تر از مصیبتِ اکبر مصیبتِ ہست

	از ماتم شهادت یاران نامدار	
	وز واقعات قتل عزیزان با وقار	
	ز آن حمه که اکبر و اصغر نبرد جان	
	نالان بدر دویخ صغارند و هم کبار	
	زیر حمله واقعات شقاوت که سر کشید	
	اهل حرم بصیر و شکریه بند اشکبار	
	آن بانو سزین ز قتال و وخت دل	
	بر نوبت امام زمانست بقرار	
	در گوشه سکینه و کلثوم خسته جان	
	بادر دویخ و آفت گریه دزارزار	
۲۸۲	چشم چنان ز غصه و غم اشک رخ نشانند	۲۸۴
	کز ضعف طبع طاقت فکر سخن نماند	

ساقی بدفع رنج نہ خواہیم ساغرے

خوردیم ز آبِ دل قح آبِ احمرے

ساقی پئے سرور بخوئیم بادہ

داریم بخودی بعنیم پاکِ سرورے

ساقی مے پیالہ تو بشکند خمار

کرب و خمار عنیم بہ ازاں نشہ در سرے

از ہائے وہوے محفلِ مستان تنفر سیت

ساقی بیاکنیم بغم شورِ محشرے

ساقی نمی خورد مے لعلیں بکار ما

خواہیم دست ساقی او جامِ کوثرے

تانشہ اشیں بہ بخود مے مبتلا کند

کاں بخودی تجھ سے دردے عطا کند

ع
آید از این
آید از این

	ساقی آب تیغ بفرود جام من
تا ذوق آید ار در آید بجام من	
	ساقی بریز شیشه دل با جام لب
تا سر کشد چو قفلت میسنا کلام من	
	ساقی بریز خون عدو در پیاله ام
ماند نه در دلم هو سس نقستام من	
	ساقی ز بنخودان محبت منم کی
باشد به زرم ساقی تو کوثر مقام من	
	ساقی رسید دور شهادت بکر بلا
آماده شد بخت امام هم سام من	
۲۹۲	لب تشنه بخلقه اشرا لشکرت
	اینک بدست روح علی جام کوثر است
۲۹	

تنہا امام مازتن ہائے فوج پاک

ہر یک بدست شکر ملعون بخون خاک

سردار مابرج و غم خواند الوداع

بریکستی اہل حرم درویش تباک

می داشت ہر ستم زدہ در خیمہ محرم

از خیمہ مفارقتش سینه چاک چاک

در رخصت پذیرد سپہ ہر یکے دودل

وز چار چشم بود رواں اشک در دناک

باجبر میل فوج ملائک کشیدہ صف

چشمش بسوے لب برباں در حنا فداک

حکمے نداد و سوے عدو راہ خود گرفت

جان عزیز خویش بہ ہمراہ خود گرفت

تفویض

	بر مطلع جدال برآمد چو آفتاب	
	بیدار کرد هر تن خوابیده را از خواب	
	عاشورۀ محرم و این آفتاب حشر	
	قبل غروب شد بسر نیزه بے حجاب	
	در هر دلی ز لشرایا آتش عناد	
	هر شعله ز نار جهنم در التهاب	
	هر ظالم شقی ز مکافات بے خبر	
	هر مجرم خمیشت به تدبیر از تکاب	
	هر یک ز خیل لشکر ملعون در اضطراب	
	سرشکر از تیجه لشکر در اضطراب	
۳۰۶	ناگه فتاد شور بیدان کارزار	۵۱
	بر پشت ذوالجناح شد این علی سوار	

	ہر ایک ز خوف لرزہ بر اندام و بے حواس
ہر لشکری ز خویش فراموش از ہراس	
ہر ایک ز اہل فوج شد آمادہ سزار	
ہر دل ز خویش بے خبر و غرق بیم و یاس	
ہر ایک از اہل مصیبت آئینہ باخبر	
ہر ایک ازیں (نشان شجاعت) ادانشناس	
یک زینہ ز اسلحہ خویش بے خبر	
یک از میاں گرجیت چو دیوانہ بے لباس	
از افسران فوج ہمہ مبتلاے فکر	
آں (ابن سعد) خوف بہ دل ہمہ بر قیاس	
با جمیع لشکر و (سرکردگان) شاں	
۵۲ کردند جمع لشکر خود را بخوف جاں	۳۱۲

در دست ذوالفقار نگاہش بر آسمان		
بر اشیای سوار - فلک سیر زیر ران		
آپش چه راهوار - تن او چو زنده پیل		
تیغش چه آبدار - جگر دوز - جانستان		
این مرکب عرب بروانی هوا نهاد		
وال تیغ خشک لب بلب تشنه چون زبان		
ایسے پلنگ ہیأت و خنک بسهم شیر		
تیغی کہ شعاع صورت و برق شرفشان		
بر هر قدم فداست پلانے بغل اسب		
بر هر زبان صداست (چه تیغست آلامان)		
۳۱۸	فوج لعین بدبخت و بیست بقرار	۵۳
	روح الایمن حکیم اعانت و انتظار	

وصف غنم
درین بند
چون است

تغی که ساحل است و به تشبیه جو کبار

تغی که مائل است و به تعریف چشمه سار

تغی که پاک گوهر و الماس بار و تیز

تغی که خوش بجوهر و در جسم خوش گذار

تغی که ز آب چوں رگ بر است قطره ریز

تغی که آب و آب روانست و آبدار

جولانیش چو شعله و قریب دنگاه

عریانیش زبانه کش و آتشیش شرار

تغی که سر بلند چو طاق و هلال و مد

تغی که صبح خند چو صبحست نور بار

تغی است سرگز آسیر افکن جگر شکاف

۳۲۲

تغی است سرز دای قلم زن بر مصاف

۵۲

لے شانہ تیغ ۱۱

	تیغی کہ روح را بجہ نسیم روان کنند	
	در قبض (تیغ زن) بود و قبض جان کنند	
	تیغی کہ چشم جوہر اوریزد اشک آب	
	در رنج آں جفا کہ بروح روان کنند	
	تیغی کہ نور جوہر و آبش بآب تاب	
	جسم سیاہ قبضہ خود ز نشان کنند	
	زین تیغ آتشیں کہ قدر تے چو برق	
	(تیغ سپہر) الخدر و الامان کنند	
	بر آب سپو تیغ گہے نگذر دیوا	
	ایں تیغ تیرے قطع صدائے زبان کنند	
۵۵	آں تیغ زن کہ ہجو حسامے بدست است	۳۳۰
	وا حیرتا جبکہ قضا پائے بست است	

شیرازی است
له این شعرانی

آن تیغ زن که داشت بیک دست و الفقا

یک را دو کرد و ضرب دیگری بر دبه چا

آن تیغ زن نه دستش کرم سبب بر زمین

یک دست چار پاسه بریزد ز راهوار

یک ضرب او دو کرد و تنه را ز رو و پشت

هر عضو تن به پرده تنصیف برقرار

عزنی مبارز م که بمیدان کمر به بست

تیغ از میان حادثه و اگر در روزگار

آن تیغ زن که را کتب مرکب بست تیغ

تیغی که می شود بسیر را بشش سوار

چون شاهنم از نیام کمر تیغ بزنند

دشمن چون تیغ سیئه خود را سپر کند

درین بند
صفات اسب
جمع است ۱۲

	اس ^۱ ے است کوہ پیکر و خنک و قوی قلم
	اس ^۲ ے بگام فر و خوش رو و خوش کام
	باریک ^۳ دم - فراخ کفل - آہویں شکم
	کوتاہ ^۴ شسم - دراز بکیو - سبک ^۵ کلام
	اس ^۶ ے دراز گردن و در ^۷ حسن و دل ^۸ تند
	سنگین ^۹ سنجی تن و فرب ^{۱۰} سبک ^{۱۱} خرام
	خورشید ^{۱۲} فرب ^{۱۳} چرخ برابر ^{۱۴} زمین ^{۱۵} سپر
	ضر ^{۱۶} عنسم بر و قوی ^{۱۷} بگرد و واجناح نام
	دریا ^{۱۸} نور دیش ^{۱۹} زمین ^{۲۰} کوبیش ^{۲۱} عدیل
	ہم دشت ^{۲۲} گردیش ^{۲۳} چو ہوا فائز اطرام
	اہختہ ^{۲۴} گوش ^{۲۵} چشم ^{۲۶} چراغ و قمر کاٹ
۳۲۲	فرمان ^{۲۷} نبوش ^{۲۸} - روئے ^{۲۹} کفل داغ ^{۳۰} اتخا

ایں ذوالخجلاج اوست بدوش عدیل ماه	
جویدمہ فلک ز فلک سیریش پناہ	
در عصمت نبرد سر ہائے ماہ و دش	
بازی کند چو (گوے بچوگانِ ست شاہ)	
در پویہ اش سحاب نخبہ نزد بگرداو	
دائم فلک بہم رہی اوست عذر خواہ	
در تازا اوست صورِ سراپا شل شمسار	
پیش از ہوا کند بگہ تاخت قطع راہ	
بے اختیار ریش گنبد خیرہ چشم را	
ایں اسپ بے عنایت سبق برودہ از نگاہ	
در سیر باغ از گذرا و شدم قدم	۵۸
بادِ صبا برنگت ہوا جوست تازہ دم	
۳۲۸	

در اسپ
در سیر باغ
در گذرا و شدم قدم
در باد صبا
در برنگت
در ہوا جوست
در تازہ دم

از صفات است

نعلِ ہلال شد بفلاک سیریش و لیل	
در خط طے ارض کند صد ہزار میل	
از کیسوش عرق (سر کوہیست - آبریزا)	
خطے پشتِ اوست چون ہرے ز جوئے نیل	
(طوطی پرے) گشت ملقب بہ ذوالجناح	
شد پیروش سیر ہوا پر جبریل	
در خانوادہ ہائے عرب شجرہ اش بن بند	
چون تیغ آبدار بروئے نسب ایل	
در اغری ہلال میانش چو آہوئے	
در سربہی وقامت بالا چو زنجیر پیل	
۳۵۴	در زنگاہ رکب خود راست زیر ران
۵۹	در سمت مقابل او آفتے بجان

تیتغِ لقبض داشت نگاہش ب حفظِ جان

می دید چون مفتابِ خود فوجِ مومنان

اسپش اگر چه بود بلائے بر اہلِ شام

جولائش حکیم ادب تابعِ عنان

سردارِ اہلِ دین ز شہادت بسینہ شوق

وز قتلِ مونسین غم و دردے بد دلِ نہان

ضربے بد فوجِ حملہ اشرا ر- ناگزیر

رحمے بحالِ شکرِ غافل ز رخِ عیان

خوش نبود یکسر موزاں کمی نہ فوج

اشکش بد بردِ غفلتِ فوجِ لعینِ روان

ایں بود رنگِ رسم و مدارِ اش باعد و

۳۶۰

آں بود حملہ ہائے لعینانِ چار سو

۶۰

	زانسو جفاست۔ صبرِ مصیبت از نیرطوف
	زانسو خطا است عفو شقاوت از نیرطوف
	بر چشمِ جور پرده غفلت از انطوف
	بر چشمِ پرده جوشِ اخوت از نیرطوف
	ہے ہے از انطوف بشقاوت جفا و جور
	وے وے بر رسمِ رفیق و مروت از نیرطوف
	گر ز انطوف بدوق خلافت شرارتے
	درد دل بصبرِ شوق شہادت از نیرطوف
	زانسو لبست تیغ و سنانِ ضررِ سبیل
	باز و الففت سازد فح مضرّت از نیرطوف
۳۶۶	ہیہاست قدرِ لطف و مدارا کسے نکرد
	رحمے بحال زار خدا را کسے نکرد
۶۱	

	شمشیر خویش را با ماں کرد در خلاص	
	گرداندر و سیر کمانش سوئے مصاف	
	دستش به چلنه ناوک تیزش در اختیار	
	موئے نه از نشانه او کرد خراف	
	تیرے که شد خط از عطا لیش نشان رحم	
	رحمش گناه تیر یافت کند معاف	
	از فوجش امیان بلب بهر نشانه باز	
	از اتصاف تیر فلک بود اعتراف	
	از تیر او که برده و دشمنی شست	
	در سینه بود در بگذرے در جگر شکاف	
	تیرے که کسمینه دوز جگر سوز - سر گذار	
۶۲	تیرے که دین دوز - نهنگ جگر گذار	۳۶۲

	از دور ذوالجناح همه شکر شری	
	در حلقه مقید و در گردش اسیر	
	بر نوک مهر زبان در صفت فوج (الامان)	
	بر هر لبه فغان و سرفراز در ضمیر	
	زین سو جواسب تیر بر افکن حسین	
	زاں سو بافت نام تنه حمزه شیر	
	شاه هم نگاه داشت بر اعدای بدخواں	
	تا بخیط اہلاک نگر در بر نسیم تیر	
	از دست هر که تیر خیالیش فکند ز نسیم	
	با او بدفع حمزه او شد شانه گیر	
۶۵	یارب چه آفتی است که جمعی از سلیمان	۳۹۰
	بر یک تن ضعیف کند حمله اسپین	

یا این ہمہ چشم ز قضا نیست چاره

سبط رسول راز شهادت اشاره

اشرار فرج راز میرید است وعده ها

دلهاے جملة لشکریان سچو خاره

اسبط مصطفیٰ به غافلین شام

وا حسرتا بحشیم یهودان نظاره

شد آسمان سیاه ز طوفان فرج شام

در گوشه سپهر و غما ماه پاره

از شعله فساد همه خانماں بسوخت

فستاد چوں نخبه من دینے شراره

یا این جناب و جواربگر گوشه رسول

۳۹۶

از قتل سلیمین یقین شد ملول

۶۶

	کس از تیرتیر خود خبر نداشت	
	یا بردش ز پرده غفلت اثر نداشت	
	کس زین گروه بیگران جفا شعار	
	در دے به دل نداشت که خون در جگر نداشت	
	بیم زید داشت اثر بر دل آنچنان	
	خوف خداے پاک دل (فتنه گر) نداشت	
	دل بسته بر مقاصد دنیا پاک هر یک	
	وز خوف عاقبت دل ازین فتنه بر نداشت	
	وا حسرتا که کس ز خریفان اهل شام	
	در خلعت جفا نشان چشم تر نداشت	
	لعنت بجور و بیگربهاے این گروه	
۶۷	آماده درعت ابل یک کاه سچو کوہ	۴۰۲

	اہل حرم نہادہ سرخویش در سجود	
	در دل دُعائے حفظ و امان بر زبان درود	
	ہر چشم بجز بادلہ شاہ نامدار	
	بر ہر زبان صدائے (الہی بخیر) بود	
	یک بر زبان بہ در و دفغان شتایا علی	
	یک زینہہ بواے حسینا زبان کشود	
	بانو ز غنم کشادہ گریبان برہنہ سر	
	زینب بضبط نالہ بیجاں بسینہ دود	
	جانکاہ منتظر سیرتم فوج با امام	
	صبر و استرار از دل نازک دلان ربود	
۶۸	بیہوش شد سکیستہ ز غم بر زمین قتاد	۴۰۸
	سیلے رواں زدیدہ گلشوم نامراد	

	چشم امام بود بهر بی تابی سرم
	از بے بسی اهل سرم داشت رنج و غم
	با این رحم سدا به جفا غفلت بخرد
	می شد از این مقابلہ دلخسته و مبدم
	در عصمت نبرد ز دست ای سر فوج
	می داشت متازہ مشکل خسته بهر قدم
	در حرب و ضرب و یورش اشرار فوج شام
	بگذشت ساعتی بهیں رنگ بیش و کم
	یک تشنه روزہ لب داشت العطش
	رحمنه کرم و یک دل ظالم ستم ستم
	وا حشر تازہ جور و جفا کے سنگران
۴۱۴	سبط نبی چشم پر آب نیست خسته جان
۴۹	

القصه اسپ راند امام ملک صفات	
منغش کسے نخر دو قدم ز دل پ فرات	
آبے نخور دو خور د بہ تن تیغ آبدار	
لبریز بود در کف اوسا غ حیات	
خواند ابن سعد را بخورش زور حکم	
بیدار کردش از گنہ اوبصد ثبات	
ہر چند تیرہ شد بنگاہش جہاں ولے	
ظالم نکرد بر منغش ہایچ التفات	
زاں حملہ کہ ہر تن فوج یزد کرد	
فہستاد بر زمین بسرا پر دہ نجات	
شیر لعین نمود سرش را ز تن جدا	۴۲۰
زانساں کہ جان پاک شود از بدن جدا	۷۰

صبح سه شنبه چارم شعبان ولادتش	
عاشور و جمعه بود روز شهادتش	
شش ماه از زمان حمل داشت فاطمه	
سرزد چو از ولادت پاکه سعادتش	
عمر حسین بود که موت شصت و یک	
صد داستان شهید سر از خرق عادتش	
طبعش نمونه ایست از خلق محمدی	
تقوی نشان اقدس زهد و عبادتش	
قوم یهود داشت بدادش محبت	
در خیل قوم بود بدیها ارادتش	
۴۲۶	با انیمه یزید لعین عترتش نکرد
	از سر و مهرش زبانهاست آه نبرد
۷۱	

سرورِ وانِ قانتشس از جو باغبان

بے آب خشک شد چو دختِ گل از خزان

(شمشادِ قد) نیافت ز جویرِ نرید آب

وز نیک و بُن بریں شد از گلشنِ جهان

آں سدرہ سر و ما کہ بگردون مفتیش

(شمشادِ قد) ماست کہ طوباست در خان

گلگون ششس ز جویرِ عینانِ بجاکِ خون

پہاتِ خونِ اوست چو روحِ روانِ روان

ہے ہے لباسِ اوست گلابینِ خونِ تن

اینک ز تنِ جد است سرِ او سرِ سنان

کلمہ چو ششسِ حسنِ سراپاے او کشد

۴۴۲

تصویرِ نالہ سا بہ تولاے او کشد

۷۷

	نقش سرش که سروری سروران کند	
	از یاد یسره آب از چشم روان کند	
	تصویر زلف پاک که طوقم بگردن است	
	از یاد طوق عاید او خسته جان کند	
	نقش لبش ز تیغ کشیدم چو در خیال	
	لب های من بیاد شهادت فغان کند	
	نقش دهان تنگ چو بستم بخنجر	
	لب لب بیاد گل سخنم بر زبان کند	
	بستم چو نقشش گوهر دندان بگوهر	
	آتش غریق بحر غنم در دآن کند	
	از نقشش شمع گردن اولرزه در غنم	
۴۳	وز تاسب رخ واقع خنجر بگردنم	۴۳۸

معاصرین و دیگران
بنیاد از انوار

آن چشم پرده پوش بروی تو دیدم

و آن گوش حق نبوش که و نقش شنیده ام

از ناوک زکاه تویر غمت به دل

وز ابرو و نقش کمانی کشیده ام

از سبزه خط تو چو ریحان شگفت ام

وز عارض تو بوی گل تر شنیده ام

از نقش سینه یادستان سینه ام شگفت

در ماتم غنیم تو گریبان دریده ام

چو دید پشت پاک نگاهم بشیم هوش

از یاد پشتیباری یاران خمیده ام

از دست دستکاری یاران دست داد

وز پائے پامردی مردانه یاد داد

	ورِ زبانِ ماتمیانست یا حسین	
	ایں وردِ اتمتِ بزبانست یا حسین	
	تحریرِ حسین پیایے چو یا علی	
	تسکینِ قلبِ خستہ دلانست یا حسین	
	ہے ہے ستم ستم ز جفا شکران	
	اشکِ غمتِ بچشمِ جانست یا حسین	
	وا سرتا ووا اسفنا و مصیبتا	
	نریا دما باہ و فغانست یا حسین	
	درِ مشکِ بنوکِ زبانست یا علی	
	درِ رنجِ بربِ ہمگانست یا حسین	
۴۵	از واقعاتِ جورِ ستمِ پیکانِ دہر	۲۵۰
	ترسم ز قہرمانِ غضبِ با جلال و قہر	

بر دل مُصیبتے زبان و اُمُصیبتا

بر خشمِ ناله آہ و فغان و اُمُصیبتا

از دستِ بدشرا و خور و آبِ خجری

بر جوئے آبِ تشنه دہان و اُمُصیبتا

صد رحیمِ کاریست نیازِ تنہ کزو

ہے نہ مانند تاب و توان و اُمُصیبتا

یک لب کہ زیر بارِ صد آہنگِ ناله ہاست

آہ و فغانِ مزیدِ بران و اُمُصیبتا

اے خشک لبِ پشتمِ لبی بر لبِ فرات

شستیِ بجزِ دوستِ زجان و اُمُصیبتا

اے وائے کسِ بحرِ دُنتِ را برِ خاک

۴۵۶

۷۶ اگر در غمِ بارشِ کفنتِ رو خفاؤک

واقعات نغمے
تواریخ مبارک از
گفتہ امیر

	بہات دست جو ریشمان بلبند شد	
	آغا بد سے چو یوسف کنگسان بربند شد	
	یغما زدند و دست جفا پریشان دراز	
	شور بکا بسنگ دلان ز ہر خند شد	
	بے پردگی بسینہ برافروخت شعلہ ہا	
	خال سیہ بر آتش غیرت سپند شد	
	مردے ز گوش فاطمہ دختر امام	
	ایک زیور شش کشید و دیش مستمند شد	
	از گوش او بے جگر ہاش خون روان	
	زلفش بہت سارق ملعون بکند شد	
	دلبند را چو ریشم مخزون بکشید	
۴۶۲	دزد شیر دست تعدی ز سر کشید	۷۷

هے هے بسینه آه سَلینه جگر شکاف

این تیغ آید ارکت کار و غلاف

هر سنگدل ز ناله کلثوم گریه کرد

از برق آه گرم بلر زید کوهِ قاف

زاه و فغان (زینب محزون و فغان)

افتاده بود تهلک و عرصت مصاف

بر نام این سعد بدرد دل خزیں

می کرد هر زبان ستم و جور اُصناف

هر بانو خیزین ستم از مخدرات

بادر و عشق صبر و رضا داشت اُصناف

در قلب این سعد ازین رنگ و همیشه

بر طبع اهل شکر او بود و حشمت

	چوں شورِ ناله حرمِ پاکِ او شنید	
	سرِ شکرِ نجیبِ اہلِ حرمِ رسید	
	حسے بحرِ حرمِ پاکِ کشتہ	
	برِ عابدِ مریضِ شیمِ عتاب دید	
	بانگِ حریلِ ز دُرِ پیکرِ کج کار و آن	
	از وعہ ہانِ شاطبہ دلِ غافلِ از عہد	
	ہے ہے محمدِ راستِ امامِ شہید را	
	برِ اُشترانِ نشانِ سرِ یفانہ چوں عبید	
	در بندِ خودِ شیدِ امامِ مریض را	
	بندے بدستِ واپسے بزولانہ حدید	
۴۷۴	تنِ ہائے سرورانِ و شہیدانِ نامدار	
	بگذاشتِ روئے خاکِ بمیدانِ کارزار	۷۹

یکت عابد مرخص زد دست قضا بماند

حکم قضا به بستر بیماریش نشانند

آماده شد به لغزه هگل مزمار ساز

اذن پدر نیافت جرشم اشک و خون نشانند

زین وجه جان بر دگر گوشه امام

کس بر سرش نجاته تیغ جفا نماند

سر لشکرش بیند سلاسل نگاشت

محبوس را ببار که حکمران رسانند

بود او زیاد کار سیادت همین یک

تقدیر او زد دست جفا پیشگان رمانند

از نسل اوست جعفر صادق امام ما

۳۸۰

وز آل نامدار رسول کرام ما

۸۰

این واقعه از سبب
تاریخ الممینه مانده است

	با کاروان مریض سزین پایاده	
	بردست و پای خوش سلاسل نهاده	
	دلبند خاص شاه شهیدان کر بلا	
	اولاد اهل بیت نبی شاهزاده	
	پامی کشد بقافله تیز گام دشت	
	یک عابد مریض به بستر فتاده	
	شمر لعین بمجل و با استخوان	
	از آل مصطفی شرف خانواده	
	با شکر ز مصیبت کشیده	
	پاداش را بدست یدالله داده	
۴۸۶	هست به ز حد گذشت شقاوت که سرور	۸۱
	باشدست مرض بسفر پیمو چاکر	

در عزم خود نیز بد لعین بود مستقل

طبعش آتش غضب و خشم شتعل

چون لشکرش بدار خلافت رجوع کرد

گویند بود بر لب او خنده خجل

نفیرین خاص و عام قرار دشمن بود

تا از مال کار - دشمن بود مضمحل

چون دید بد نژاد - سر نیزه را سپاک

میداشت زیر گناه زبون و خسته دل

دارد خدای پاک خبر از حقیقتش

گویند او نجیبش عمل بود منفعیل

شرم وند آتشش همه با مکر و کید بود

۲۹۲

از خوف جان خویش بر اسان چو صید بود

۸۲

	شمر لعین که شرم ز جور و ستم نداشت
خون امام نیت و لے هیچ غم نداشت	
	ہے ہے چہ جوراوست کہ چون ضیڈین
افکند و کشت و حرمت صید حرم نداشت	
	آں زادہ زیاد و یزد چہ اشعار
ہر جا کہ رفت ہچکشتش محترم نداشت	
	آں ابن سعید غم من دنیا و آخرت
بر باد داد و هیچ غم پیش و کم نداشت	
	ہے ہے چہا بجان امام زمان گذشت
نہ پیش خبر نبود و خبر نیز ستم نداشت	
۴۹۸	نہیں چار مصرع دُوم خواجہ عجم
۸۳	صد زیب فکر است درین داستان غم

کوریہ قبول
دینکٹ اندراج
بمقام

بگذشت ہرچہ بر سرِ یارِ ان مومنین

بگذشت ہرچہ بر سرِ خوشانِ شاہدین

بگذشت اُنچہ بر سرِ سردارِ دینِ حسین

نشنید کس ز جورِ فلکِ قصہِ اینچنین

بگذشت اُنچہ بر سرِ اہلِ حرمِ مُہرِیں

از جورِ طالمانِ اشقی طسرفہِ تراہمین

چشمِ فلکِ ز قطرہٗ بارانست استجمار

خاکے بس ز دردِ غمِ شش کورہِ زمین

بس ناتوانم از اثرِ واقعاتِ عنسم

یارِ اسے خستیم کارِ ندارد دلِ حنین

عیسایے من علاجِ دلِ ناکِ بیکرین

ساقی کرا متے ز شرابِ طہورین

	ساقی بیاد تشنه لب بشکنیم جام	
	آقطره فروز و داز لب بکام	
	ساقی بریز باده ز سینا سزمین	
	در یاد خون سر و گردن امام	
	ساقی بگو به محتسب کربلائے پاک	
	کرد است تشنه کامی او باده را حرام	
	ساقی ز جوشش خون دل بشکند خما	
	بے باده بنال شوی فائز المرام	
	ساقی بسبب که ساقی کوثر بساعز	
	دارد دبرای تشنه لب آب لعل فام	
۵۱۰	غم را بشوق - در حرم سینه در نیم	۸۵
	از دل سرور را بختی بد در نیم	

ساقی سرور منم تخت بدردلم اثر

شد جام من پیاله لبریز اشک تر

ساقی تبسین باغ میگون چشم من

آبے در روز جوشش دل از حدت جگر

ساقی بجو من تو پرانشکند خمار

جای سرور شد دل ناشاد خسته تر

ساقی تبسین کن بخودیم غیر بادیه است

دارم بجوشش الفت دل نشسته بستر

میخسانه تو همسر غمخسانه چراست

دارد زبانه و هوای همه محتسب خبر

جز جوشش خوں سرور نه پیدا کند شراب

خونم بجوشش و دینم ز غم ساغر برآب

۹۱
صوفی که خوشنویس
در مرگ آمده
می اندازند ۱۲

اشک سیاه خامه به قرطاس نقطه است	
وز صوف خود میداد سیاه نیلگون قباست	
آثار غم ز جدول این صفحه آشکار	
آئین سوگواری این نامه بر ملاست	
شجره ریافت به بریر میس	
مشکین تسلیم بایر حروف غم نماست	
شد از قلم تراش غم اینجا شکاف کلک	
زین خرم بر زبان قلم با چه ناله باست	
دستش بلرز داز اثر غم که در دست	
هر حرف چون شکسته خط از خامه ولاست	
هر صفحه کتابت این داستان غم	۸۶
و بیایچه مطالب رنج و غم و الم	۵۲۲

نازک د لالان ز درد و عشم خلق درویند

سنگین د لالان بلب عشم و در دهر خند

یکت راه در دغیر - دل اوست بقرار

یکت گوشش می نهید چو فغان نشود

یکت از صدای ناله نگیرد خبر که حسیت

یکت واقعات در دندارد به دل پسند

یکت می رسد بسیاری کس بر صد آورد

یکت از نشاط غیر - برنج است مستمند

یکت خشم می برد در سماع کلام درد

یکت ذوق می کشد ز فغان غم چو قند

این اختلاف طبع که انواع فطرت است

موقوف بر مدارج رنج و محبت است

	یکٹ دل زواقعات غمے سخت مضحمل	
	از جوشش غم رسید وراقوتے پل	
	سرگرم کار اوست دل دگرے پھر	
	آنرا کہ نیست مایہ دردے بہ آب و گل	
	نے دارد آں بجوشش خون دردش قرار	
	نے باشد ایں بجیگری دردش خجل	
	بروز از نگاہ کار گروے کہ دل نہاشت	
	ہمدرد حرف بود ہمیں طبع معتدل	
	ایں رانہ ز غنم بود نہ فکرے بہ اندمال	
	ز خمش نشد ز مرہم کافور مند مل	
۵۳۴	از مہر سرد و گرم ز دلہاے سخت نرم	
	آں غرق آب دیدہ و ایں غرق آب شرم	
۸۹		

	قوتِ بقلبِ مومن ہمدردِ لغمتِ است	
	(بے دردیِ دل از غمِ انسان) قساوتِ است	
	آن دشمنانِ دین کہ بہ دردِ برند ذوق	
	بادوستانِ دینِ محمدِ عداوتِ است	
	دارند نیکو ان دلِ عالم بہ دستِ خویش	
	ایں انحصارِ وخلق و معرفتِ کرامتِ است	
	ایں و ضعف ہا کہ نسبتِ ز میراثِ دودمان	
	بل از عطاے خالقِ عالم عنایتِ است	
	از چشمِ آنکہ اشکِ چکد در غمِ حسین	
	آبِ دل است و حالِ در دو مصیبتِ است	
۵۴۰	میراثِ ہزارِ شِ نیاکانِ بہر سہ	۹۰
	نیکیِ بہرینِ صحبتِ پاکانِ بہر سہ	

	اے شیعیاں آل نبی وقت ماتم است	
	وے سنیاں قال نبی محفل غم است	
	یاران خبر شوید کہ روز شہادت است	
	عاشورہ مبارک ماہ محرم است	
	بر ختم واقعات شہادت بجوش دل	
	وقت عزائے (اشرف ولاد آدم است)	
	اشک عن حسین شدازدین کاروان	
	آہ و فغان بہر ہی نالہ ہمہ دم است	
	این صفحہ عزاست دیر داستان غم	
	سامان ہش غم ہم بغزلے دو عالم است	
	غمکین دل است و خال بے سر جامہ سیاہ	
۵۴۶	دستے بسینہ نالہ و اشک و فغان واہ	۹۱

از هشتاد و نهم تا هشتاد و نود
 در این کتاب است
 از هشتاد و نهم تا هشتاد و نود

این جامع عنسم و دل غمگین که در بر است

وین دست من بسینه خاک که بر سر است

این ناله ام که تهلکه افکند دزدین

اوج فغان من که بگردون برابر است

آه بلند من که ز عرشین گشت

از هر چه کان بعالم بالاست برتر است

بیوجه نیست اینهمه آه و فغان من

در ماتم شهادت کسب پیوست

بستند آب بر لب پاک که تشنه اش

ابن علی که درید و جام کوثر است

چشم که اشک تشنه سرخ بریزد بامش

۵۵۲

ببند شکیل لعل شین چشم عالمش

۹۲

وہی ہے جو
سب کو اپنے
دستوں میں
نہا کر رکھتا ہے

ایں نیکیوں قباست کہ جلد سیاہ من		
از شعبدہ دست دُخانے کہ آہ من		
دوران سز چشم سیاہم ببرد نور		
شد تیرہ آسمان وزمین دنگاہ من		
از سیل اشک من کہ تجت لثری رسید		
صدقہ قلمیست الہی براہ من		
صبح چو شام و شام غم سترہ ترز شب		
بے مہر و ماہ مطلع شام و چاہ من		
فریاد و استغاثہ من نیست بیدلیل		
گر دید واقعات شہادت گواہ من		
۵۵۸	غم در دست و دل لغزش متلاے درد	۹۳
	دل در غمت و غم بدم آشنای درد	

	غنم گین و لم به پیلونا شاد بیدلے	
	از آخت لاج قلب طپد همچو سملے	
	بے آه و ناله نیست و لاسینه بے	
	بے رنج و درد نیست مگر در جہاں ولے	
	صدقت نہ ای نرید بجز رتوشد بلبند	
	آسان نشد بتل امام نوشکلے	
	ہر ایک بہ تیغ و سر و کمان و کین او	
	از بزدلان نبود برویش مقابله	
	شمر لعین کہ خون شہیدے بگردش	
	یک گشتہ را بگشتہ ستگر حقاتلے	
۵۶۴	صد ز نسیم نیزہ میکنے را بسینه بود	۹۴
	در سینه خفا نشان ز نسیم کینہ بود	

بہشت سامان ترم ذل غنم

مبشایان
باتم (۳) دست سینه
مبشایان

	دستم سینه بر لب محزونست (یا علی)
ایں ماسم ز کاوش کرد و نست یا علی	
	از خنجرے ز خون جگر آب می خورد
لب تشنه که بر لب جیو نست یا علی	
	از ضبط ناله ام جگر آب آب شد
زین گریه ام باشک جگر گونست یا علی	
	ز نسیم سنان بحیم جگر گوشه ات (حسین)
از حیط و شمع ار تو بیروست یا علی	
	داند خداے پاک چهار بر سر گذشت
خونریز او بخنجر پر خونست یا علی	
۵۰۰	بنگرتن که در کفن خاک بے سر است
	اینک سر بے بنیزه سردار لشکر است ۹۵

اسم
کار خانی
کروند
گرفتند

خاکتِ غزا کہ بر سر عننم پروانِ اوست

ایں کرد پای لشکرِ غم کاروانِ اوست

کرد و غبارِ سر کہ دشتِ کربلا

در دینِ جہان اثرِ خاکِ بدینِ اوست

ایں کرد بادِ عننم کہ رسید است بر فلک

از آہِ آتشینِ دلِ مادِ خانِ اوست

خاکِ کجِ چشمِ عالمِ دنیا ہر آنکہ بخت

طوفانِ بادِ نالہ و آہِ فغانِ اوست

پژمرده شد بہارِ چمنِ از ہوا کے گرم

ایں صرصرِ گلشنِ عالمِ نشانِ اوست

منعتِ ایلبلانِ چمنِ باز در ہوا

صد آہِ گرم و نالہ و ساز در ہوا

عشق نام غم
نور و نور و نور
نور و نور و نور
نور و نور و نور

	سوزِ دلم که ناله بر آورد از زبان	
	جانسوز - دلخراش - جگر دوز - خوچکان	
	جانگاه - دل گداز - زبان سوز آتشین	
	آتش زبان و شعله نشان آتشین عثمان	
	سوز ددل حسرتین و بدوز ددل فکار	
	برقیست شعله خیر - خدایت بے نشان	
	فریاد در دست بد بو ناله بلند	
	این شور ناله ایست که پیداکند فغان	
	فریاد از فلک که فغانم بگو شر او	
	هرگز نمی رسد ز جفا که ستگران	
۵۸۲	داد از ستگران جفا جو که خنجر	۹۷
	برگردن حسین زد دست شکر	

بهشتیان نام
نقش بر سنگ
در بند بود و در
گذشت ۱۲

	آه لبم ز سینه من می شود لبند	
	آه می که تار او بفکات افکند	
	این شعده لبند که خیمه ز در سوز دل	
	دودش باوج خویش شد از ناله چار پند	
	از سینه کشید و ز عرش برین گشت	
	این آه جنم که ماتمیان راست و پسند	
	این آه دردناک دلم را بساودا	
	آگاه نیست کس ز دلم غیر دردمند	
	آه می که ضبط او ست جگر سوز جانگداز	
	در عالم سکوت نفس را کشد پند	
۵۹۲	این آه و ناله ام لعنم سر برین	۹۹
	گاهش ضبط او لبش نارسیخ	

در بندہ زود و دیر
در بندہ زود و دیر
در بندہ زود و دیر

چشم کہ ریزد اشکِ گلابی بنامتے

ماند بدال کہ روئے گلِ سُرخ شبنم

آں اشکِ خوں بجلقہ چشم (بچشمِ خلوق)

از آب و تابِ اوست بگننے بنامتے

ہر اشکِ من کہ دانہ نایاب جو ہریت

ہمچوں در سیت در صد چشم پر نے

ایں تارِ اشکِ چشم من از قطرہ ہائے اشک

خوش سلاک کو ہر منت تبارِ رشمی

ہر قطرہ را از سیل روانِ سرِ شکِ من

گوید ہمہ سر ز قلم خود خدایہ بر مقدمے

سیل روانِ گریہ ام از قطرہ ہائے اشک

دریا شود ز آبِ دُرِ بے بہائے اشک

	آه از فلک که دلبر باز نیماں گذشت	
	آنگذشت آن چناں که دل باز جاں گذشت	
	داد از ستمگران جفا جو که از زمین	
	آه جگر شکافت ز بهفت آسمان گذشت	
	لعنت بمنیر بانی عیان کوفیان	
	داند خداے پاک چه بر میهماں گذشت	
	هے هے که شیر خواره او هم نبرد جاں	
	تیر جگر گذار عید و از نشاں گذشت	
	بیجا صلت آه دل ناصبور یا	
	مُشته است بعد جنگ که تیر از کماں گذشت	
۱۰۱	جز صبر چاره نیست دل بدمت دار را	۶۰۶
	صبرے که مژمست دل دلفکار را	

هست چو پیر بانی مهران کربلا

بے آب و دانه بود بیدان کربلا

آتش ز لب بجور فلک غرق آب شد

بشکست چون سفینه بطوفان کربلا

یک بیوفاز امت جد مکرش

زد آتش خمیر سلطان کربلا

باتیغ ویر و لشکر حصار مینان

آماده بود شاه شهیدان کربلا

حکم قضای نبود و لیکن که جان برد

از دست شمشیران زیبا بان کربلا

جبر و قدر حایست دشمن نمی کند

شرع متین بر اوست رهنر نمی کند

	چوں در عنیم تو غمزدگان گریه میسر کنند	
	دامن ز قطره های ترا شک میزنند	
	در ماتمت گشاده گریبان برهنه می	
	دست بروی سینه و خاک میسوزند	
	در روز تیره مایه سان تو همچو ^{شب}	
	از فرط عنیم لباس سیاه میسوزند	
	روز سیاه خویش سزینا شب بزر	
	در عالم بکا شب عنیم را میسوزند	
	چوں آب سیل اشک روان بگذرد	
	صد غوطه با خورند و در دنیا سفر کنند	
	لے (رنگارے ملک بقایک دو خطه پیش)	
۶۱۸	آگاه باش از الم همزمان خویش	۱۰۳

ایں سرِ ربیعِ قالبِ گلگونِ امامِ ماست

بر رویِ خاکِ باتنِ پُرخوںِ امامِ ماست

ایں لاشِ میانِ شہیدانِ کربلا

وا حسرتِ افتادہ بہاموںِ امامِ ماست

گو قطرۂ نیافت ز جورِ ستگران

آں تشنہ کامِ ربِ جیوںِ امامِ ماست

مردے کہ از جفاے لعیناں ز جسیمِ پاک

جانِ عزیزِ او شدہ بیروںِ امامِ ماست

بے گور و بے کفنِ سرِ میداںِ چو مردِ مات

ور دینِ جہاں شدہ مدفونِ امامِ ماست

شد کارواں (چو اشکِ ترازدیدہ) رواں

۶۲۳

پشیمِ زمانہ دیدم سرِ شمسِ راسخِ سناس

۱۰۴

	آن را بے که بود بدوشِ نبی سوار
	آن سیدے که ز آلِ عبّاس بود یادگار
	آن طفلِ نازنین که در آغوشِ فاطمه
	از دودمانِ پاکِ نبی بود شیرخوار
	مردے که بود خاتمِ تعدادِ پختن
	دائمِ فضلِ پیرا و محبوبِ یار
	اولادِ من فدایِ شبیهِ پیرے
	بر ذراتِ پاکِ او پدر و مادر و فرشتار
	واحسرتا ز دستِ لعینانِ نبردِ جاں
	در خاکِ و غولِ طپید میدانِ کارزار
۶۳۰	۱۰۵
پامالِ اسبِ باستِ حکمتِ حسین	ای شمرِ بے امانِ شقی - دشمنِ حسین

بنی بخت واری ۱۱۰
 تبارک تعالیٰ تصف النفات

پرورده کنار رسول است تن بجاک

چشم زمانه دید سر نیزه راس پاک

بود از همی قیامت صغری سر حسین

چو آفتاب حشر سر نیزه تابناک

و احمر تا که هر که شنید این فسانه را

دارد در رخ واقع عجم بسینه چاک

بر هر زبانت ناله و بر هر لبه فخال

در هر ضمیر کلفت و در هر دله تپاک

نه زین گناه بود چشم زید شرم

نه در دشت ز قهر خداوند بیج پاک

بیباکیش به تهلکه خوارش رساند

با او ز همزمان خدا تر کس کس نماند

	دارد لباس ماتم او پسر نیلکون	
	یک لحظه از غمش نه پذیرد ششکون	
	از ضبط آه و ناله - دل سخت آب آب	
	ریزد از چشم سنگد لان قطره های خون	
	یک فرقه از حرارت قلب است بیترا	
	یک خیل ازندامست اعمال سزنگون	
	اشکش چو برف منجمد از ناله های مرد	
	ناید از چشم آینه با قطره برود	
	آنگونه بنخودم ز مضامین واقعات	
	زین بیش نیست فکر مرطای قفسه کنون	
۶۴۲	چون ضعف من کند بلب خشک ناله بند	۱۰۶
	از بنخودی شود زرد با غم فغان بلند	

شد گرد پای لشکر غنم آسمان غنم

این چرخ اولین زمین شد نشان غنم

اشکم سرشک شمع شبستان نوحه اش

سوز درون چو شمع - دلم شمع دان غنم

تیرے ز آہ و ناله غنم شیت من کجاں

دارم بروئے محسوس کہ تیر و کجاں غنم

آہم ز خانوادہ غنم ز آتش دل است

دود دل حسین من از دودمان غنم

غم در دل ست و اشک روان غمسا راو

سوز درونست ناله و آہ و فغان غنم

آں میر شکرے کہ ز دردے خبر داشت

۶۳۸

شورے بگوش داشت دل و اثر داشت

۱۰۸

	گردوں ز شرم جور و ستم سزنگوں نشد
پرسم از و چو سراوندانم کہ چوں نشد	
	میدانم اینفتد ر کہ بو حشت مرا کے دیر
یک خطہ بردش ز جفایش سگوں نشد	
	بڑی سچ آفرین حق دہر ہاں و لا
زین بیش جور و ظلم ز گردون دول نشد	
	ز انسو کے نبود کہ خون کسے زنجیت
زینسو تنے نماند کہ در خاک و خون نشد	
	یارب چه حکمتی کہ بایں صد عظمیم
جان جہاں ز قالب عالم بڑوں نشد	
۶۵۴	ایں متحسان صبر و سکون رضا کے مات
	پاداش ہر عمل ز عید خدا کے مات
۱۰۹	

تا کے رقتش جور بہ دُزدِ دم نگاہ را

تا کے لبِ سینہ بندِ عنصم سوزِ آہ را

اتش گرفت و مایہ صبرِ دلمِ لبوت

بنگر لبِ سینہ تو دہ خاکِ سیاہ را

نتوانش گذشتِ بطقِ لبِ بیا

خونِ ریزی قبیله و جورِ سیاہ را

نیرایدِ عطش ز زبانِ جفاکش

بر جوئے آبِ شکر و بر بستہ راہ را

یارِ لبِ بقہر تو کہ عفوِ حُسنِ ہم

در روزِ رستخیزش این گناہ را

گر حمتِ بجوشش در آید فرو نشان

بر گرم جوشی کرمست اشکِ مرنشان

ای شیخ طالب بنی است

	بہیات کم نشد عنیم او در جہاں ہنوز	
	از جورِ خویش تو بہ کرد آسمان ہنوز	
	دامانِ پیخ زاہِ ستم دیدگانِ پُراست	
	طالبِ نوردہ فیرِ فغاں بر نشان ہنوز	
	از چار دانگِ عالمیان و ز شش جہت	
	می آید مگویشش صدائے فغاں ہنوز	
	بگذشت از زمانِ ستم سیصد و ہزار	
	اے پیخِ پیرِ در عنیم یارم جواں ہنوز	
	تکینِ من شد ز مراے جہنم	
	در کز انقِ سامِ عنیم تا تو اں ہنوز	
۱۱۱	خیزد ز آتشِ دلِ محزونِ مَدُخاں	۶۶۶
	دارد بے ہنوز ز سرِ یادِ اوفغاں	

جور شش کہ تیغ را بفسا نے کشیدہ است

آں بے اماں کعبہ عنانے کشیدہ است

لے وائے (نحس اکبر) منحوس (ابن سعد)

راس حسین را بہ سنانے کشیدہ است

آں (نحس صغیر) کہ پئے قتل اکبرے

تیغ جہنما بجان جوانے کشیدہ است

بر پاست زیریں جفاے لعیناں قیامتے

چرخ بریں ز صور فغانے کشیدہ است

یار ب شود دشمن ہون تیر قندہ کو

بر صغیر صغیر کمانے کشیدہ است

با صد ہزار تیر چہ سانددل ہون

۶۷۲

دل یک طرف ہزار غم ماست یک طرف

۱۱۲

عجم و الم عالم
نظمین پنج اشعار غزل
خواجہ شیراز ۱۱۷

کارم ز جورِ پرخ بسا ماں نمیرسد	
خون شد دلم به در و و بدر ماں نمیرسد	
از دستبرد جورِ زمان اصل در دردا	
این غصه بس که دست سو جان نمیرسد	
سیرم ز جان خود بستم قتل شاه دیں	
بیچاره را چه چاره که فرمان نمیرسد	
بے پاره نمی کشم از بیچ استخوان	
تاصد هزار از حسم بدنداں نمیرسد	
حافظ صبور باش که در منزل و لا	
هر کس که جان نداد بجاناں نمیرسد	
۱۱۳	نقل کاظم خواجہ شیراز کرده ایم
از این غزل مبرید اعجاز کرده ایم	۹۷۸

دردِ اکِ چشمِ پاکِ نبیِ اشجار شد

در خلدِ روحِ پاکِ علیِ بے قرار شد

جانِ حسنِ چو بے کفنِ دیدار شد

ملبوسِ نورِ افراتشسِ تار تار شد

ہے ہے کہ روحِ سیدہ پاکِ فاطمہ

در رزمگاہِ برتنِ پر خوںِ نثار شد

چوں ایں خبرِ جوشِ دلِ قدسیاں ز

ہر یکِ زریخِ حادثہ بے اختیار شد

بے عنتم دے نہ اندرِ افرادِ جنّ و انس

تافکرِ محنتِ شمعِ سو پروردگار شد

ہست از ملالِ گرچہ بری ذاتِ ذوالجلال

۶۸۴

اودر دستِ و ہیمِ دلِ نیستیِ ملال

۱۱۴

داد از تو اے یزید چه بیداد کرده

از ماتم ہماں دل خود شا کرده

اے ابن سعد و اے بامداد فاسقے

خونزریں دیں ستم آباد کرده

اے زادہ زیاد قتل امام خویش

(تقت برحمیت تو) چه امداد کرده

شہر لعین ز خون امام شہید تو

خوش صیقلے بخر پولاد کرده

لعنت بریں اطاعت و فرمان پذیریت

خوش خرمنے ز دین تو برباد کرده

ایں بزم و معین و مطیع شش بروز شش

۶۹۰

مستلزم طباق ہمہ تملک و نشر

۱۱۵

لے
یعنی طبقہ اول غنیمت
مجموعہ کہ زیادہ است و
طبقہ دوم و شش
معین و کہ ابن سعد
و ابن زیاد باشند
و طبقہ سوم و شش
و لعین کہ مطیع او است

گویم بروی نسلِ یزید کے کہ برملا

گردید دستِ خویش گرفتار در بلا

خود کردہ را علاج چہ باشد جز نیکہ شد

خونریز در عقوبتِ دایرین مبتلا

لعنت یہ بچھائے و خربت و لغافلش

یک توہم ہم کرد ز صدمہ جو کر بلا

انوارِ مہرِ سیرۂ گرد و آب و گل

نتوان نہفت نورِ مہرِ سپرِ اخترِ اعلا

انہی ہم عبادِ مہریت کہ در حجابِ اہل بیت

فکر کے بد استانِ غم او کند ولا

یمن و لائے او کہ بدستِ گرانِ خاص

۶۹۶

فکر و لا بمریہ دارِ ختمِ خاص

۱۱۶

	اے حامیِ ستم زدگانِ حالِ شانِ بہیں	
	دلتنگیِ زمینِ ستمِ آسمانِ بہیں	
	بگرِ لبِ فراتِ لعینِ نمانِ منعِ آب	
	لبِ تشنگانِ جاںِ لبِ ونیمجانِ بہیں	
	شہرِ لعینِ بسینہ و خنجرِ بہ گردنے	
	راسے کہ بر سنانتِ سرکارِ وانِ بہیں	
	فریادِ حیمِ حرمِ پاکِ اوشنو	
	شورِ بکا و نالہ و آہ و فغانِ بہیں	
	بگرِ سنانِ و خنجرِ ویرِ کمانِ تیغ	
	صدِ حیمِ حیمِ پاکِ امامِ زمانِ بہیں	
۱۱۷	آہ و بکا بحسبِ اطرِ آفتابِ اثرِ نکر و	۷۰۲
	واحسرتا کہ کس پدرش را خبر نکرد	

دیدیم جوشِ حمیت پروردگار را

بینیم آتشِ غضبِ کردگار را

قهارِ ایشان بجوشِ غضبِ بهر انتقام

گیرد دستِ مکرانِ شقاوتِ شعار را

در عالمِ جزا و سزا پیشِ تختِ عدل

بر ماتمّو قی نبود شهریار را

پادشاهِ جرمِ پاکِ نشانِ سیاست است

تسکینِ قلبِ غمزدگانِ زار را

حقّ العباد را بختِ در عفو زینهار

در دستِ مستغیثِ دهرِ خستیار را

هر سالِ شقی بسیرِ داری رسد

هر محبِ کفرِ بیکرِ داری رسد

حاشیہ
باز شوق مال و ثمن کمالی

	در روزِ ستیزِ میدانِ محشر	
	گیرند اهلِ جور ز کردارِ کینفر	
	آنکس که عنیم شید ز جورِ ستکراں	
	و آنکس که جاں نبرد ز دستِ شکر	
	مردے که در اعانتِ مجرم قدم فشرد	
	کو عاملِ جفاست باین چاکرے	
	ہر یک بقدرِ وصلہ شیریں و تلخ پیش	
	از خندِ عملِ تبلانی خورد برے	
	بافکرِ محنتِ ہمہ تن ارمِ عشاق	
	آسان نبود جورِ برآلِ ہمیرے	
۱۱۹	آلِ نبی چو دستِ نظم برآورند	۱۲۴
	ارکانِ عرش را بہ تر ز لزل درآورند	

علائقہ کاغذی کردن
علامت دادخواهی است
شماره فاعل این خطاوند
تغالی شانہ ۱۲۰

یک مستغیثِ اوست دل زارِ مُصطفیٰ

یک داد جوست حیدرِ کرامتِ لقا

یک دادخواہِ او حسنِ محبتِ زعدل

فریادِ فاطمہ و شہیدانِ کربلا

پیرانِ خانوادہ جوانانِ ابنِ بیت

طعنِ دلدانِ دودمانِ برباں و ایتنا

یک خیلِ سیاستِ بلبوسِ کاغذی

انبوہِ اولیاست بدرِ بارِ کبریا

ارواحِ جنّ و انس و ملائک کشیدہ

از کائناتِ خلق خدا جمیع درجہ

فرمود استغاثہ ایناں مسلم است

پادشہ اس کتابِ شہادتِ جہنم است

۹۰
اقتباس از کتاب
دباصطلاح ابن علی
از کس از قرآن یا
حدیث و عبارت
آوردن به اشارت ۱۲

	مردیکه حکم داد بقتلشن جهنمی است
	آنکس که لب کشاد بقتلشن جهنمی است
	لعنت بر و که شد بهوس میرشکر
	آل زاده زیاد بقتلشن جهنمی است
	شد استمال حکم زید لعین گناه
	گوگرد انقیاد بقتلشن جهنمی است
	جلاد و یگناه و نخب گناه کار
	آل شمر بد بقتلشن جهنمی است
	خلد بریں خزان غنم و نام حسین
	آنکس که گشت شاد بقتلشن جهنمی است
۶۲۶	هر شعله ز نار جهنم لباس او
۱۲۱	فتوای او از مصحف و ایر اقتباس او

دستِ لعینِ جانِ خنجرینِ باد

وز خنجرِ خودش جگرِ او درینِ باد

مردے کہ حکم داد بقبتِ اِمامِ دیں

یارِ بـ زبانِ جو زرِ کامش کشینِ باد

چشمے کہ در عجم و اش قطرۂ نحریت

زاں چشم - دیدہ اش چو سرِ شکِ چکینِ باد

آں دل کہ بے تر از شد در غمِ حسین

از شدتِ مصیبتِ عالمِ طبینِ باد

حرفِ نزد ہر آنکہ ہمہ در دیِ امام

یک حرفِ از دشمنِ بلشِ نارِ سینِ باد

یارِ بـ بگوشِ من مرساں حرفِ قائم

۳۲

کورِ ابسینہ نیست بدرِ کسے دل

۱۲۲

قعرِ جہنم کہ در آنی سزاے تسست	
این قعر در زورِ عمل نازلے تسست	
پاداش بندِ عابدِ غمگین امام ما	
طوقے بگردن تو سلاسلِ سیاهیے تسست	
دریاب صد عقوبتِ نہاں کہ کشتی	
تغزیرِ مکر و کید و فریب و دغاے تسست	
لعنت بنامِ تسست برا و راقِ روزگار	
انہم کجے ز جملہ مکافاتِ تسست	
آگاہ شوزِ کیفِ سرگردانِ خودِ مزید	
این نتفِ تام لائقِ جور و خفایے تسست	
اے ابنِ سعد لشکرِ یانِ لعین تو	
۷۳۸	۱۲۳ واصل بد و خرنسہ و ز آتشِ معین تو

نامے ز آہن سجد کنوں در جہان بماند

جشمش بخاک رفت و ز جورش نشاں بماند

آہن ز یاد دوست دیں را بباد و داد

بسگر کہ او نماند و نشاں نے ازاں بماند

سیر دار او نماند و لا در جہاں ولیک

ز اعمال او بذر کستم داستان بماند

افکار ما کہ مرید کشتگان اوست

از یاد کار و نکر ت ما بر زباں بماند

در اصفہاں نماند و طفیل شہر دکن

ذوق زباں فرس بہ بند و ستاں بماند

صد داستان بصفہ شہر زباں است

فرمانرواے ملک سخن قدردان است

	گوئیم مشکست و نگوئیم مشکست
طو مارهای دست تارخ در دل است	
	آیا نبود قوم عرب حامی حسین
با آنکه قوتش به وفور قبال است	
	روشن بغاوتست ز دین محمدی
سبط نبی مہبت جش مقابل است	
	تعداد دشمنان ز حساب عد و برول
افراد دوستان بشمار انا مل است	
	اسلام شام فتنه گرے را چرا بخش
چوں داندش که دعوی مردود باطل است	
۴۵۰	ناگفته به که کس ز جفايش خزنداشت
	۱۲۵ کیس واقعات غنم بدل و اشرذاشت

هفتاد و چهار یا بحسب اِمَامِ دین

با بیست و دو هزار تن آن لشکرِ عین

هر یک از آن شهیدِ جفا و اخل بهشت

صد ها از بیست و اصل داری نهی

از مونسین کوفه که همان شان امام

هر یک بشهر خود در شهادت بدل نفس

داندخ راه بود درین حکمت نهان

پر خاشاک ملحدین و غافل ز مونسین

تقدیر - در خفاست ازین جنک و غفلت

تدبیر - بر ملاست ز افعال آن و این

اشرار - ذمه دار همه یورش و ستم

احرار - شر مسرت غافل رنج و غم

	از شام میان ز جور و جفا کس خبر نشد	
	وز کوفیساں ز عهد و وفا کس خبر نشد	
	کنز علوم دست جفا کار شد بباد	
	زاناں ز زمره علم کس خبر نشد	
	همان دودمان شرافت بدست جور	
	حیف از قبال نخب کس خبر نشد	
	ابن امیر را که یزدید لعین بخشیت	
	آه از جماعت اُمرا کس خبر نشد	
	زیر واقعات هیچ ندانم چه ماجراست	
	این جور با چگونگی کس خبر نشد	
	یاران خبر شویدا زین تسل شرمناک	
۱۳۰	اے کوفیساں امام مہمست تن بجاک	۶۲

اے کوفیان منکرِ بیت شتم شتم

وے دایسانِ خوانِ عداوت شتم شتم

اے ناقضانِ عہدِ حمایتِ فغانِ فغان

وے منتِ کمرانِ قولِ اعانتِ شتم شتم

اے مسلمانِ تابعِ سنتِ زایلِ شام

وے مومنانِ حامیِ ملتِ شتم شتم

اے نامیانِ جوشِ شرافتِ پایِ تخت

وے حاملانِ تیغِ شجاعتِ شتم شتم

اے فوجیانِ تختِ حکومتِ جفا جفا

وے افسرانِ فوجِ شقاوتِ شتم شتم

زینِ حُجْکِ سِمعینِ شرِ کر بلا نہ شد

۷۶۸

۱۲۸ گویید بر ملا چہ گذشت و چراند شد

	واحسرتا کہ کس لیے امدادِ برنخاست	
	از کوفیساں کہیں سربیدادِ برنخاست	
	واحسرتا کہ رُوقبتِ نابودِ مینان	
	داند خداے پاک چہ افتادِ برنخاست	
	واحسرتا کہ کس (زباںِ یہِ مقدمے)	
	از بہرِ مہمانِ بد دل شادِ برنخاست	
	واحسرتا کہ ز شجاعانِ کوفیساں	
	باتیغِ خودِ بزورِ حسدِ ادادِ برنخاست	
	واحسرتا چہ شد کہ بامدادِ مہمال	
	ہر فردِ قومِ باہمِ اولادِ برنخاست	
۱۲۹	ہے ہے کہ سردِ مہری ایں قومِ نامدا	۷۷۴
	اسلام را بجرمی دل کردش مسار	

همدر داور بملکت شام رس نبود

فریاد از زمانه که فریاد رس نبود

سبط رسول را بحصول خلافت

یک ذره از حکومت دنیا هوس نبود

اعیان سلطنت همه بر نیز میزد

پاکان عهد را بکسل دسترس نبود

هست بکوفه منور و غمخوار شاه دین

کس از قبائل شرفایک نفوس نبود

آواره شد قبائل جاہل بدشت شام

گم کرده راه را بحسب پیش و پس نبود

آبادی عرب همه در حکم فاسق

بربادی عرب ز جفا کینا فق

	آیا حمیتِ دل قوم عرب نداشت	
	آیا ز جوشِ خون بہ دل خود غضب نداشت	
	آیا ندید کس سرم پاک بے حجاب	
	آیا کسے لیاقتِ حفظِ ادب نداشت	
	آیا نبود اہل سرم مبتلائے غنم	
	آیا نزد محفلِ عیش و طرب نداشت	
	چوں واقعاتِ جور و ستم بود چشم دید	
	آیا مبارزے بہ دل خود تعب نداشت	
	دانم کہ جملہ داشت و لے بہر دے بہ جبین	
	خوفِ نزدیک داشت مگر خوفِ رب نداشت	
۱۳۱	پرواے جانِ سگنیہ واکے کس نہ کرد	۷۸۶
	ہے و لے نبود کہ دنیا ہو کس نہ کرد	

چوں این خبر رسید بقوم عرب چه کرد

اشرار را چو دید بعیش و طرب چه کرد

ناکار و اں بدار حکومت رجوع ساخت

بر نیزہ یافت چوں سر آں خشک لب چه کرد

آیندید اہل حرم را بہ فلتے

دانم کہ دید۔ باز برج و تعجب چه کرد

چوں یافت دین پاک بدست ستمگراں

آں قوم نامدار مسلمان لقب چه کرد

با اہل بیت بے ادبی ہائے اہل جور

چوں بود چشم دید پاسبان ادب چه کرد

دانم کہ خوف و بیم نہاں بود در ضمیر

۱۳۲ گیر و خدا سے پاک بمیدانِ دار و گیر

	هر یک ز کوفیانست ازین قصه شمس
	کو بر نخاست برمد شاه نامدار
	با آنکه بود سرخس ز خیل مجاهدین
	از کوفه کس نبود بمیدان کارزار
	واحسرتا که بعد شهادت کس ز شام
	بحر فتنه فتنه نام رعیت از نابکار
	کس بر خلافت پسر شهنشاه نکرده
	با آنکه بود قوت ایس قوم بے شمار
	قصه هر یک ز مجتبان اهل بیت
	تا ایس زماں ز رنج شهید است بقرار
۷۹۸	تشریح واقعات ازین بیش مشکل است
	کلمه و لازر ریشه نهمه تیر در دل است
۱۳۳	

لے افغانی استقامت دار
شدن بدست دزدان

قوے کہ برنخاست بیاری ز یافتہ

قوے کہ پانداشت بدست جفاقت

کس با حرم لمطعمت زباں ہم مدد نخواست

یارب زبان سپیو کس از صداقت

لغنت بدزد راه که از دست جورا

ابن علی معبر که کربلاقت

سبط رسول را که بجور وستم کجاست

آن شکر مرید قبح حزن دافت

باطالے که آل نبی را شهید کرد

در روز رستخیز ندانم چه یافت

رحمت بجان حُر که بمیدان کارزار

تائب شد و بیاری سبط نبی شار

	کاشش آنزماں بے بدہ جلا دے	
	تا اے لعین بقتل تو دل شاد دے	
	ایکاشش میر شکر تو دے میر	
	سرکوب جملہ شکر بیداد دے	
	گر دے زل شکر یا نت بن زیا	
	بر سینہ است بنجہ بر فولاد دے	
	وہر دے بر آب نگہاں منع آب	
	با اہل بیت طابع ارشاد دے	
	آر دے بہ بندگی دشمنان دین	
	مولا کے من مجب تو آزاد دے	
۸۱۰	ہیہاست آرزو کے دلم دردلم ماند	۱۳۵
	احسان جوشش دل کہ فغانم بلب رساند	

رحمت بجان پاک شهیدان نامدار

لعنت مُبَشَّتِ خاکِ مَرِیدانِ کردگار

انعام مغفرت مُعینانِ شاهِ دین

آلامِ عاقبتِ پُرسینانِ نابکار

در سیرِ حُبِّت اند مُجَبَّانِ نیکذات

باطوقِ لعنتِ اندِ دُوانِ بدشعار

یارانِ این شهیدِ انیسانِ پاکباز

در شکرِ زیدِ جلیسانِ باده خوار

در ماتمِ امام - غلامانِ اهل بیت

وزِ جورِ شاد کامِ سرفشانِ کارزار

آنان بجانِ نزاری سالارِ خود - شهید

۸۱۶

۱۳۶

اینانِ بذوقِ یاری - سردارِ خودِ زید

تن زن و لاکہ اشکِ رواں سیل آبد		
کافیست این کہ خانہ ظالم خراب شد		
تن زن و لاکہ از اثرِ ناله ہائے گرم		
دلہائے سختِ سنگدلاں آب آب شد		
تن زن و لاکہ تیرِ فغانست جگر شکافت		
ہر اشکِ تر جشمِ ہماں خون ناب شد		
تن زن و لاکہ سوزِ توزد آتشے بد دل		
دلہائے عالمے بجزارت کباب شد		
تن زن و لاکلام تو پاشد نمکِ بزخم		
بنگر کہ تازہ - جز نسیمِ دل بو تراب شد		
۸۲۲	دم درکش اے و لاکہ فغانست ز حد گذشت	۱۳۷
	بر رویے مازمانہ ہر نیکی و بد گذشت	

عشق و عاشقانه
داستان عشق
مجموعه آثار
میرزا غلامحسین
نعمانی

ایش کار از تو آمد و مردان چنین کنند

کار آنگهاں بکار تو صد آفرین کنند

شد رتبه است بابل سخن نقش دل و لا

ارباب فکر نام تو نقش نگین کنند

آری زهر فغانست فغانی رسد بیاد

بر ناله ات خیال کلام حزین کنند

تألمه مطالب خود را درین زمین

فریاد و ناله جز به زیر زمین کنند

تیر عشق تو ما میسازد راز و رجاں

تا در حقیقت دعا به دم واپسین کنند

میرزا نر که بر خنثی آفرین کند

نامست و لا تبرز نقش نگین کند

	عاشور از مجالسِ غم یادگارِ اوست	
	ہر مجلسِ زرنج و الم یادگارِ اوست	
	عباس نامدارِ علمدارِ شاہِ دنیست	
	بر سببِ نشانِ علم یادگارِ اوست	
	عاشور خانہ ہائے عجم در غمِ امام	
	از ذکرِ واقعاتِ ستم یادگارِ اوست	
	وز واقعاتِ جور و جفا بہرِ ذاکرین	
	ایں داستانِ محسنِ رقم یادگارِ اوست	
	اشعارِ من بہ درِ مطالبِ نشانِ غم	
	افکارِ من بزورِ قلم یادگارِ اوست	
۱۴۹	مقبولِ خاص و عام شود ایں کلامِ من	۸۴۴
	تمغائے (یادگارِ شہادت) بنامِ من	

بسیار اختلاف ز تاریخ عالم است

ایں اختلافِ ما و شما در خورِ غم است

یارانِ مؤرخین سر یقین - ذمہ وار

ہر ایک بدلِ مطلبِ تاریخِ برہم است

در راے ہر یکے بتائلِ دلیل او

از دیگرے بہ قوتِ تاریخِ محکم است

وا حشر تا ہمیں رکوشِ بابہ اختلاف

وجہِ عداوت و غضبِ خوشم با ہم است

آفخ ز صد کتابِ برا و راقِ روزگار

شیرازہ مذاہبِ اسلامِ درہم است

ہے ز اختلافِ فروعاتِ مذہبی

صد فرقہ با بختِ زیکِ امتِ نبی

یاران	ماز ضعیف شریعت	گذر کنیم
-------	----------------	----------

رحم بحال	سیکسی یکدگر	سیم
----------	-------------	-----

اے مومنان	مُت است	پیغمبر خدا
-----------	---------	------------

بالاتفاق	زندگی خود	بگذریم
----------	-----------	--------

داریم	در سوا	نخ تیار	نخ اختلاف
-------	--------	---------	-----------

برجست	سیاط خود	به تامل	نظر کنیم
-------	----------	---------	----------

اے سنّیان	کلام دل	آزار	دوستان
-----------	---------	------	--------

گوناگون	ارماست	ازاں	در گذریم
---------	--------	------	----------

در سینه	جاد	سیم	شوق اتفاق
---------	-----	-----	-----------

از دل	نفس	اق	را به تعدی	بگذریم
-------	-----	----	------------	--------

آن اختلاف	مطلب	تیار	نخ	در کتاب
-----------	------	------	----	---------

۸۴۶

از اتفاق	ما و شما	با و نقش	آب
----------	----------	----------	----

۱۴۱

یاراں خبر شوید کہ در عرصہ جہاں

از خستلاف ماوشما نفع کافراں

زیر واقعاتِ رنج - دل ہر دو بقرار

ببینیم بر لب ہمگاں نالہ و فغاں

ماتیم جانِ شہیدانِ نامدار

ماتیم دلفگارِ فگارِ انجستہ جاں

در مجلسیکہ چوں دل و جانست آن و این

بخود با تمنہ حزینانِ این و آن

آہاں بدرد - اشک و چشمنہ و غم بہ دل

ایناں ہر رنج - نالہ و سیراد بر زباں

ترسیم از اختلاف و آیاتِ آن و این

۸۵۲

(دور از نظر) کہ خستہ بنفتد بہ کلخ دیں

۱۴۲

	یاران گناہ نیست صوابیت اتفاق	
	نے راستے دراں کہ غدا بیت و رفاق	
	در عمر عمل یاری و امداد یکدگر	
	بندیم بریاں ز خلوص دلی نطق	
	از یک دلی باوشما دشمنان دیں	
	باشند نامراد ز قابوے افتراق	
	سایم اتفاق و سازیم باخلاف	
	باشیم در جهان محبت بصد و فاق	
	آرے بزمین پاک ہمیں داستان غنیم	
	آمد بدست ما سبق از حسن اتفاق	
۱۴۳	یکدل اگر دودل بشود کوہ شکست	۸۵۸
	ایں اتفاق حملاً انبوہ شکست	

یاران به اختلاف فریقین مومنین

بر کار خویش دشمن دین است درمیں

آثار اختلاف کفستنه با بلند

زین فستنه هاست کسر نمایاں بپشان دین

فریاد من ز محبت بدان امامت است

گوشه کُشتنند باز برین ناله سزین

اے عالم سال ما که ندارید در دِل

دارید بر مُراد دلِ چشم دور بین

یار ب طفیل شاه شهیدان کربلا

تو نسیت حقیرش به دلهای آن وایں

آهنگ در دمنده شود هر دورا پسند

۸۶۴

گویند کز دوست صدای شود بلند

۱۴۴

این جمع است
بانیست علی
برود در محاوره
فارسی درست
وزیران معاصرین
عجب است ۱۲

	ترکان سر حضرت سلطان ازان است
	خانان امیر دولت افغان ازان است
	ازماست تاجدار بحار خدیو مصر
	فرسان جلالت شیر ایران ازان است
	ازماست زنک و شیرک بطحا و ملک شام
	شیخان سیادت عربستان ازان است
	تاجش معین ملت دین محمدی
	یاران به بند اصف دوران ازان است
	مردی که او خلیفه دین محمدی است
	سراج خسروان سلمان ازان است
	از اتفاق این همه یاران دین ما
۸۰۰	۱۴۵ آبدانم سیر دین مستین ما

از ناکسان قوم بقوئے اثر مباد

قوئے مصلحت سان ملنِ نخب مباد

خواہیم رہبر کے کہ رساند بمنزلے

گم کردہ راہ را برہ ما گذر مباد

یک حرفِ دل شکنِ برادر زبانِ ما

یارب درونِ سینہ دل کینہ و رمباد

از شیعیان آلِ محمد سان چار یار

کس در ہماں بد شمنی یکدگر مباد

یارب با اتفاقِ یقین مومنناں

در گوشِ دل فغانِ ولایے اثر مباد

یارب بختِ شریکِ ما دُعائے ما

۸۷۶

۱۴۶

پیدا کند اثرِ ز خلوصِ و لاے ما

	آلے دل غلامِ شاہِ جہاں باش و شاہِ باش	
	پیوستہ در حمایتِ لطفِ الہ باش	
	آں را کہ دوستی علی نسبت کافر است	
	گوزا ہدیز مانہ و گوشہ رخ راہ باش	
	امروز زندہ ام بہ ولای تو یا علی	
	فردا بروح پاکِ اماماں گواہ باش	
	قبرِ امامِ ہشتم سلطانِ دینِ خراسا	
	از جاں بوس و بردراں بارگاہ باش	
	حافظ طریق نسبتِ رگی شاہِ پیشہ کن	
	وانگاہِ درِ سیرِ یق چو مردانِ راہ باش	
۸۸۸	از خواجہ این غزل بی ثبوتِ ولایے مات	
	گوئی کہ کفنِ کراوست و لے از براے مات	۱۴۸

میرزا ابوالفتح محمد علی
کتابخانه

از مونسان خلاف تبرامتم و لا

وز حرف دخر اشش تبرامتم و لا

باحب پختن به تولای چار یار

در خیل مونسان متبرامتم و لا

از پروان مذہب مقبول شامعی

دلدادہ شریعت غلامتم و لا

خواہم ز فرقہ ہائے جہاں صلح و اشتی

(افکنده تیغ ویر و تبرامتم و لا)

جز بے نقص بکنند قدر این کلام

(بر دل نوشته حکم خبر را) منم و لا

چوں خواجہ ام حکیم سر عالم منم

۱۵۰ بادستان تلطف و بادشمنان کرم

اشارہ غلام علی خان بابر
نواب فتح علی خان صاحب
نظام الملک صفیہ صاحب
فرمانروا سلطنتِ اصفیہ

	اے محترم کلامِ تو مقبول خاص و عام	
	من مہم بہ داستانِ غم دارم چشم	
	تو در بلاؤ فرس - سنجکوں کے نامدار	
	من در سوادِ بہت دگر شاعر مرم بنام	
	تو در تسلو و سخنِ خسرو و شہیر	
	من در مالک و دکنم ناظم کلام	
	ایں زمینِ ابلع تو با شد کہ در جہاں	
	کاشانیان بزند کلامِ بہ احترام	
	فرمانرواے تخت و سنجک محترم	
	فرماندہ و لاسست سنجکوں کے والسلام	
۱۵۱	عثمان مہم سنی و بہ دولتِ خلیفہ	۹۰۶
	مولا کے او علی و کلاش صحیفہ	

قَطِيعٌ طَبْعًا وَخَوًّا كَحَالِ لَوْ لَمْ يَكُنْ حَسْبُ حَسْبِ ابْنِ عَلِيٍّ

بِاتِفِ تَخْلُصٍ مَنْصِبٍ رَاسِ كَارِ عَلِيٍّ

آن خسرو شهید شہیدان کربلا
آہم صدای غم رساند بگوش هوش
قلب و جگر با آتش غم سوخت پخت
کس در غم حسین نفہد زبان من
نگمیس دلم ز غم چشم بروں قتاد
صل علی چه منتخب فکر و ولاست
ہر آہ اوست زلزله اندازد ز زمین
ہر شعر اوست ناله غم بر لب خریں
باتف سنان مصرع فکر اہل درد
عیسی ز سال عیویم اشک خون گریست
سال تو با تفتاب دل عاشق حسین

در خاک و خون قتادہ سر خاکدان غم
چشم در پیکر است دل من مکان غم
دوست دہد کباب دل من بخوان غم
در گوش خلق ناله من ترجمان غم
نالہ بگوش خورد چو این داستان غم
ایں نامہ بر جریہ عالم نشان غم
ہر نالہ و آلابہ علو آسمان غم
ہر عصر شن سخن فغانی فغان غم
می گیرد از جراحت دل امتحان غم
آید صدای آہ و بکا ز آسمان غم
نوک سناں کلام ولاد داستان غم

اعلان

اگرچہ اس کتاب کی رجسٹری حسب قانون رجسٹری ہو چکی ہے
اور حقوق تصنیف محفوظ ہیں۔ لیکن جو صاحب مطبع
اس کے چھاپنے کا قصد فرمائیں اور مجھ سے
مراسلت کریں میں اُن کو بغیر کسی معاوضہ کے
چھاپنے کی تحریری اجازت دوں گا۔ اگرچہ میں نے
مطبوعہ کل نسخے بدون قیمت ہدیہ ناظرین کئے ہیں
لیکن اہل مطبع کو جو میری اجازت سے طبع کریں
یہ اختیار ہو گا کہ اگر وہ چاہیں تو اپنے مصارف
طبع کے لحاظ سے اس کی قیمت مقرر کریں فقط

سکریٹری

